

**ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ**

Diplomová práce

**DĚDĚNÍ ZE ZÁVĚTI V POROVNÁNÍ
S UKRAJINSKÝM PRÁVEM**

Plzeň 2012

Lucie Procházková

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
Katedra občanského práva

Diplomová práce

DĚDĚNÍ ZE ZÁVĚTI V POROVNÁNÍ
S UKRAJINSKÝM PRÁVEM

Zpracovala: Lucie Procházková

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.

Místo a rok zpracování: Plzeň 2011/2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, březen, 2012

.....
Lucie Procházková

Ráda bych vyjádřila poděkování vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Jindřichu Psutkovi, který mi věnoval svůj drahocenný čas a pomohl mi mnohými odbornými radami, připomínkami. Rovněž bych chtěla upřímně poděkovat rodičům, kteří mi umožnili studovat. V neposlední řadě děkuji mamince, která mne zasvěcuje do tajů notářské činnosti. Mé poděkování patří i Dr. Marianně Berliand, která mi velmi pomohla s oblastí Ukrajinského práva zejména svými připomínkami a odbornými komentáři.

OBSAH

1.ÚVOD	1
2.UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY DĚDICKÉHO PRÁVA A VÝVOJE PRÁVNÍ ÚPRAVY	4
2.1. Všeobecný zákoník občanský (O.Z.O.)	5
2.2. Občanský zákoník z roku 1950 (O.Z.)	9
2.3. Občanský zákoník (Obč.z.)	12
2.4. Občanský zákoník Ukrajiny (O.Z.U.)	12
3.DĚDICKÉ TITULY	14
3.1. Dědické tituly dle českého práva	14
3.2. Dědické tituly dle ukrajinského práva	15
4.ZÁVĚŤ DLE ČESKÉHO A UKRAJINSKÉHO PRÁVA	16
4.1. Závěť dle českého práva	16
4.2. Závěť dle ukrajinského práva	17
4.3. Mezinárodní smlouva o právní pomoci mezi Českou republikou a Ukrajinou v občanských věcech	18
4.4. Závěť manželů dle českého a ukrajinského práva	19
4.4.1. Závěť manželů dle českého práva	19
4.4.2. Závěť manželů dle ukrajinského práva	20
4.5. Dědická smlouva	20
4.5.1. Dědická smlouva dle českého práva	20
4.5.2. Dědická smlouva dle ukrajinského práva	22
5.NÁLEŽITOSTI PROJEVU VŮLE	23
5.1. Osoba pořizovatele závěti dle českého a ukrajinského práva	23
5.1.1. Osoba pořizovatele závěti dle českého práva	23
5.1.2. Osoba pořizovatele závěti dle ukrajinského práva	23
5.2. Projev vůle pořizovatele závěti dle českého a ukrajinského práva	24
6.OBSAHOVÉ NÁLEŽITOSTI ZÁVĚTI DLE ČESKÉHO A UKRAJINSKÉHO PRÁVA	26
6.1. Obsahové náležitosti závěti dle českého práva	26
6.1.1. Ustanovení dědice	26
6.1.2. Předmět dědictví, dědický podíl ze závěti	28

6.2. Obsahové náležitosti závěti dle ukrajinského práva -----	30
6.2.1 Předmět dědictví podíly dle ukrajinského občanského práva -----	31
6.3. Datum a podpis v závěti dle českého práva -----	32
6.4. Připojení podmínek, času či příkazu k závěti dle českého práva -----	33
6.5. Právo pořizovatele závěti na odkaz dle českého práva ----	36
6.6. Právo pořizovatele závěti na odkaz, zřízení podmínky dle ukrajinského práva -----	36
7.FORMA ZÁVĚTI -----	38
7.1 Holografní závěť dle českého a ukrajinského práva -----	38
7.1.1. Vlastnoruční závěť -----	38
7.1.2. Podpis zůstavitele -----	40
7.1.3. Datum podpisu závěti -----	40
7.2. Allografní závěť dle českého a ukrajinského práva -----	41
7.2.1 Obecná allografní závěť -----	41
7.2.2 Zvláštní forma allografní závěti dle § 476c-----	43
7.3. Závěť ve formě notářského zápisu -----	44
7.3.1 Náležitosti notářského zápisu-závěti -----	45
7.3.2 Podmínky sepsání závěti notářským zápisem -----	46
7.3.3 Svědek závěti dle českého práva -----	49
7.3.4 Svědek závěti dle ukrajinského práva-----	50
7.4. Privilegovaná závěť dle českého a ukrajinského práva -----	51
7.4.1 Privilegovaná závěť dle českého práva -----	51
7.4.2 Privilegovaná závěť dle ukrajinského práva -----	52
8.ÚSCHOVA ZÁVĚTÍ U NOTÁŘE DLE ČESKÉHO A UKRAJINSKÉHO PRÁVA („TAJNÁ ZÁVĚŤ“) -----	54
8.1. Úschova závěti u notáře dle českého práva -----	54
8.2 Tajná závěť dle ukrajinského práva-----	55
9.CENTRÁLNÍ EVIDENCE ZÁVĚTÍ DLE ČESKÉHO A UKRAJINSKÉHO PRÁVA -----	56
9.1. Centrální evidence závětí dle českého práva -----	56
9.2. Centrální evidence závětí dle ukrajinského práva -----	57
10.DĚDICKÁ NEZPŮSOBILOST DLE ČESKÉHO A UKRAJINSKÉHO PRÁVA -----	59

10.1. Dědická nezpůsobilost dle českého práva -----	59
10.2. Dědická nezpůsobilost dle ukrajinského práva-----	61
11. OCHRANA NEOPOMENUTELNÉHO DĚDICE DLE ČESKÉHO A UKRAJINSKÉHO PRÁVA -----	63
11.1. Neopomenutelní dědici dle českého práva -----	63
11.2. Neopomenutelní dědici dle ukrajinského práva-----	64
12.ZRUŠENÍ ZÁVĚTI DLE ČESKÉHO A UKRAJISNKÉHO PRÁVA --	65
12.1. Zrušení závěti dle českého práva-----	65
12.1.1 Platné zrušení závěti -----	65
12.1.2 Odvolání závěti-----	66
12.1.3 Zničení listiny -----	67
12.2. Zrušení závěti dle ukrajinského práva -----	68
13.VYDĚDĚNÍ -----	69
13.1. Neposkytnutí potřebné pomoci zůstaviteli -----	69
13.2. Neprojevování opravdového zájmu -----	70
13.3. Odsouzení za úmyslný trestný čin -----	70
13.4. Nezřízený život -----	71
14.ZÁVĚR -----	72
RESUMÉ	
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	

1. ÚVOD

Tématem této diplomové práce je dědění ze závěti v porovnání s ukrajinským právem. Dědění se dotýká každého jednotlivce a provází ho po celý život, aniž by si kdokoliv z nás uvědomoval jeho význam. Diplomová práce pojednává o institutu, který se neustále vyvíjí na základě novelizací občanského zákoníku, komentářů k občanskému zákoníku či ustálené soudní judikatury. Právní slovník pojem dědění charakterizuje jako obecné právní nástupnictví pro případ smrti fyzické osoby. Platná právní úprava dědění vychází z principu universální sukcese. Dědic v ní vstupuje do všech práv a povinností zůstavitele, jež zanikla jeho smrtí, případně v nichž není stanoven zvláštní režim právního nástupnictví. Právní úprava dědění nesleduje pouze zájmy těch, kterým se má po smrti zůstavitele dostat zvýhodnění nabytím zanechaného majetku, ale bere zřetel i na osoby, vůči kterým byl zemřelý zavázán k majetkovému plnění.

Smrtí sice zaniká právní subjektivita fyzických osob, tedy způsobilost mít práva a povinnosti, ale osud subjektivních práv a povinností zůstává, ale v každém individuálním případě je rozdílný. S tím vyvstává otázka, jak se bude řešit vlastnictví ke dni úmrtí, neboť to, co dané osobě patřilo, nelze s ním pohřbít a také není možno si jakkoli jinou osobou přivlastnit. Odpověď lze jednoduše nalézt v dědickém právu, které je dle mého názoru jednou z nejdůležitějších skupin majetkových práv a svým významem přesahuje právní vztahy. Rovněž významnou měrou ovlivňuje i další společenské vztahy, zejména pak vztahy potomků. Většina lidí získává a shromažďuje majetek nejen pro sebe, ale i pro své potomky a blízké osoby. Dědické právo zajišťuje, že v případě existence platné závěti může potomkům majetek v případě smrti připadnout.

Důvod, proč jsem si toto téma vybrala, byl pro mě jednoduchý, protože již od dětství mne moje maminka jako notářka zasvěcovala do tajů notářské činnosti, zejména pak dědického práva. Postupem času během studia na právnické fakultě jsem si začala uvědomovat, že toto odvětví je pro mne velmi zajímavé.

Obzvláště mne zaujal institut závěti, protože i po smrti zůstavitele lze určitým způsobem zasahovat do práv ostatních lidí, nejčastěji příbuzných.

O českém dědickém právu bylo napsáno již mnoho publikací či vysokoškolských prací a abych se pouze nezabývala problematikou, kterou již zpracovali mnozí kolegové či uznávaní autoři, rozhodla jsem se zpracovat i zahraniční úpravu závěti, o které není k dispozici mnoho české literatury. Pro porovnání jsem si zvolila dědické právo Ukrajiny, které je zajímavé z toho pohledu, že občanský zákoník Ukrajiny předběhl svým obsahem a instituty náš platný Obč.z. Řada ustanovení je do jisté míry stejná či obdobná, ale dědické právo Ukrajiny obsahuje taková ustanovení, která buď v našem platném českém občanském zákoníku nenalezneme nebo je bude obsahovat až náš nový občanský zákoník. Dalším důvodem pro porovnání dědického práva je bezesporu poměrně vysoký počet ukrajinských občanů žijících na našem území. Lze odhadnout, že počet osob ukrajinské národnosti v ČR činí přibližně třináct procent z celkového počtu cizinců žijících v České republice.

Cílem mé práce je podrobné rozpracování problematiky dědění ze závěti, jakožto jednoho ze dvou dědických titulů dle českého a ukrajinského práva.

Diplomová práce je systematicky rozdělena do čtrnácti kapitol, v nichž je rozpracována problematika závěti tak, aby byl čtenář postupně seznamován v prvních kapitolách s děděním ze závěti, s vývojem právní úpravy na území českém a ukrajinském. V diplomové práci se věnuji dědickým titulům, na které navazuje dědění ze závěti, vznik a zánik závěti včetně některých specifických rozdílů, které jsou typické pro zahraniční právní úpravu. Pojednání o závěti jako takové začleňuji do čtvrté kapitoly z pohledu českého i ukrajinského práva. Náležitosti projevu vůle i obsahové náležitosti jsou uvedeny ve čtvrté a páté kapitole, které v sobě zahrnují jak ustanovení dědice, předmět dědictví, datum a podpis v závěti a otázky podmínek, času, příkazu a odkazu v závěti. Forma závěti je v diplomové práci důležitým tématem, ve kterém se budu snažit vysvětlit základní pojmy a členění na jednotlivé formy: holografní závěť, allografní

zavěť a zavěť ve formě notářského zápisu. Jako zvláštní formu závěti zmíním také privilegovanou zavěť, která ač prozatím není zařazena v našem platném občanském zákoníku (dále též „Obč.z.“), bude zahrnuta v novém českém občanském zákoníku. Platný občanský zákoník Ukrajiny již tuto formu upravuje. Další kapitoly v mé práci - úschova závěti a centrální evidence závětí, jsou spojeny s osobou notáře, bez kterého by tyto úkony nemohly být vykonány. Dědická nezpůsobilost a ochrana neopomenutelného dědice se do jisté míry prolínají, které uvádím v kapitole desáté a jedenácté. V kapitole dvanácté – zrušení závěti dle českého a ukrajinského práva není v platném občanském zákoníku věnována taková pozornost, jakou by zasloužilo. Institut vydědění bude předposlední kapitolou, ve které uvedu možnosti, za jakých lze zůstavitelova potomka vydědit.

V závěru práce pak přistoupím ke shrnutí obsahu své práce, včetně nového občanského zákoníku, který vstoupí v platnost 1.1.2014, dále shrnu krátce historický vývoj občanského práva na Ukrajině.

2. UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY DĚDICKÉHO PRÁVA A VÝVOJE PRÁVNÍ ÚPRAVY

Dědické právo představuje významný faktor v oblasti vlastnického práva, jehož existence je závislá na vlastnickém právu, které by bylo jinak oslabeno a ztrácelo by svou motivační funkci. „...*Veřejní notáři působí na území České republiky ve své funkci po dlouhé období kolem 750 let, již za vlády Přemysla Otakara II., kdy v severoitalské vlasti byl vývoj notářské instituce dokonán a rovněž formy notářského instrumentu byly ustálené. Avšak trvalo ještě plné století, než se z notářských formulářů dostalo do českých listin tolik vnitřních znaků, že je možno opravdu mluvit o vlivu notářského instrumentu...*“¹ V současné době k 31.12.2011 je na území ČR 450 notářských úřadů z nichž je jeden neobsazen, a to v obvodu okresního soudu v Trutnově². Notáři ve své funkci v dědickém řízení působí jako soudní komisaři a ve své pozici jsou nejfundovanějšími, praktickými a bezpochyby velmi uznávanými a respektovanými znalci v oboru dědického práva. Dědické právo, zvláště pak testamentární posloupnost, prošla mnoha změnami, které se budu věnovat v této kapitole.

V dědickém právu se používají kromě termínu závěť také pojmy jako „poslední vůle“, „poslední pořízení“ či „testament“. Myslím si, že termín „poslední vůle“ nejuvýstižněji vyjadřuje skutečnost, která nastane až v okamžiku smrti pořizovatele. Závěť jako taková není závislá co do svého vzniku na vůli jiné osoby než samotného zřizovatele závěti. Proto tedy záleží jen na vůli zůstavitele, zda svou poslední vůli zřídí nebo ji následně zruší, a to i kdyby tak učinil až ke konci svého života. Zřízení závěti má svůj význam pouze tehdy, chce-li zůstavitel naložit se svým majetkem pro případ své smrti jinak, než ukládá zákonná úprava při úmrtí fyzické osoby, která by závěť nezanechala. Z toho vyplývá, že pokud chce zůstavitel odkázat svému manželu a dětem majetek rovným dílem, nemusí tak činit sepsáním závěti, neboť takovou situaci řeší zákon. Chce-li však zůstavitel

¹ NUHLÍČEK, Josef, HLAVÁČEK, Ivan, ed. a MARKOVÁ, Markéta, ed. *Veřejní notáři v českých městech, zvláště v městech pražských až do husitské revoluce*. Vyd. 1. Praha: Notářská komora České republiky, 2011. 43 s.

²Důvodová zpráva z XXX.sněmu Notářské komory České republiky ze dne 24.01.2012

uspořádat své majetkové poměry jinak než dle zákona, musí tak učinit pořízením závěti.

Sepsání závěti je účelné zejména v těchto případech:

- a) zůstavitel nemá své zákonné dědice a chce, aby jeho majetek připadl osobě, ke které má určité citové vazby, může jí být zavázán nebo je mu z jiných důvodů blízká nebo chce, aby majetek připadl někomu ze vzdálenějších příbuzných nebo právnické osobě,
- b) závětí chce zůstavitel předejít možným sporům mezi spoludědici ohledně toho, co má kterému po jeho smrti z nich připadnout,
- c) zůstavitel svou závětí chce z nějakého důvodu zvýhodnit zákonného dědice (např. bratr žije se zůstavitelem ve společné domácnosti a poskytuje mu péči, kterou by si sám zůstavitel nedokázal zajistit),
- d) zůstavitel za svého života daroval zákonnému dědici dar o určité hodnotě a chce, aby k tomuto daru bylo přihlíženo po jeho smrti v dědickém řízení, to znamená že sepsáním závěti upraví i otázku započtení jeho dědického podílu³,
- e) a nakonec zřídil-li zůstavitel závěť již dříve, má možnost svou dřívější závěť kdykoli změnit, zrušit či odvolat nebo pořídit závěť novou.

2.1. Všeobecný zákoník občanský (O.Z.O.)

Dědické právo se v době předhusitské vůbec nerozvinulo, a to hlavně v oblasti závětí (kšaftu), které se u nás neuplatňovalo. Ten, kdo neměl nedílné příbuzné, mohl o svém majetku pořizovat (kšaftovat), jen když dostal souhlas krále mocným listem, kterým se král vzdal svého práva na odúmrt' v jednom individuálním případě. Postupem vlivu kanonického práva se začala uplatňovat tato forma dědění, povinnost

³ „...Nedal-li zůstavitel v závěti příkaz k započtení, nelze další důvod k započtení při dědění ze závěti (neodůvodněné zvýhodnění obdarovaného dědice proti dědici uvedenému v ustanovení v § 479 o.z.) posuzovat rozdílně ve vztahu k jednotlivým dědicům uvedeným v ustanovení §479 o.z. Byl-li obdarovaný dědic nedůvodně zvýhodněn, je třeba započtení provést ve vztahu ke všem dědicům uvedeným v ustanovení § 479 o.z. Je vyloučeno provést takové započtení jen ve vztahu k některým z nich...“ Rozsudek Městského soudu v Praze, ze dne 26. 11. 1986, sp. zn. 11 Co 448/86.

obstarat si pro testování mocný list se obcházela fingovaným dlužním zápisem do zemských desek.⁴

Všeobecný zákoník občanský v praxi označován pod značkou ABGB nebo jako Obecný zákoník občanský (dále též „O.Z.O.“), který byl základem občanského práva v habsburské monarchii až do jejího zániku. Všeobecný občanský zákoník byl vyhlášen patentem Františka I. dne 1.6.1811 č. 946/1811 Sb. s platností pro všechny země rakouského císařství, kromě země koruny uherské. Na českém území byl platným zákoníkem až do roku 1950, kdy byl nahrazen tzv. Středním občanským zákoníkem.

Obecný zákoník občanský upravoval jak pořizení pro případ smrti, tak dědění ze zákona. Zákon logicky upřednostňoval při dědění pořizení pro případ smrti, jelikož byl brán ohled na zůstavitelovu vůli při nakládání s jeho jměním.⁵ Jmění jako takové bylo chápáno jako soubor práv a povinností, kam se řadila jak pasiva tak aktiva. Poslední pořizení bylo jednostranným aktem, u kterého závazky za života zůstavitele, jak je tomu u dědické smlouvy, nevznikaly. Toto poslední pořizení muselo obsahovat ustanovení dědice a určení podílů náležící jednotlivým dědicům. Pokud byli závětí povoláni dědicové bez určení podílů, dostal každý z nich stejný podíl.⁶ „...*Poslední pořizení se nazývá závětí, je-li v něm ustanoven dědic; obsahuje-li však toliko jiná opatření, nazývá se dovětkem...*“⁷ Posledním pořizením mohl pořizovatel vymezit okruh dědiců negativně, a to tak, že vyloučil osoby z intestátní dědické posloupnosti a vedle toho mohl v něm stanovit určitá nařizení jako například jmenovat poručníka či nařídít zřídít rodinnou hrobku. V závěti mohl pořizovatel z důvodů nezpůsobilosti vyloučit určité osoby z dědění. **Nezpůsobilost osob zřídít testament** stanovil občanský obecný zákoník v § 566- 569 a dále § 573-574, kdy důvodem byl nedostatek zdravého rozumu (kterým byly vyloučeny osoby

⁴ Dostupné z :http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08/_promeny/Schelle_Karel_28437129.pdf

⁵ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 11 s.

⁶ MAYR, Robert., *Soustava občanského práva. Kniha pátá: Právo dědické*, Brno: Barvič&Novotný, 1927, 31 s.

⁷ VESELÝ, Vilém, KAVALÍR, Jiří, PIVOŇKOVÁ, Marie, et al. *Obecný zákoník občanský a souvislé zákony: (podle stavu ke dni 1. února 1947)*. Vydání první. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1947.,182 s.

opilé, zuřivé, šílené nebo blbé, které byly zcela zbaveny rozumu nebo nebyly schopny seznat dosah svého jednání⁸), prohlášení za marnotratníka, nedostatek věku (osoby nezletilé starší čtrnácti let a mladší osmnácti let mohli poslední vůli učinit pouze ústně před soudcem nebo před notářem), a řeholní slib.

Formu posledního pořízení upravuje Obecný zákoník občanský jako veřejné pořízení řádné (před notářem nebo soudem) nebo pořízení soukromé, které lze zřídit buď písemnou či ústní formou a jako poslední možností bylo zřízení privilegované. Soukromé pořízení mohlo být sepsané vlastní rukou, jinak než vlastní rukou a současně podepsané zůstavitelem se svědky, dále sepsání poslední pořízení osob, které neumějí číst nebo psát, a to z důvodu zdravotního, úrazu nebo nemoci; nakonec soukromé poslední pořízení ústní před třemi současně přítomnými svědky. Jak jsem uvedla, bylo možno poslední pořízení zřídit před notářem nebo soudem, které lze bylo možné učinit na kterémkoli okresním soudě. Poslední pořízení musel zůstavitel osobně přinést k soudu, kdy „...*při odevzdání listiny musel zůstavitel prohlásit, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Soud měl povinnost upozornit zůstavitele na to, že musí listinu vlastnoručně podepsat...*“⁹ Soud poté podepsanou listinu vložil do obálky a zapečetil, dále na obálku uvedl, koho je poslední vůle a zapečetěnou obálku soud vzal do úschovy. Notář měl stejně jako soudce možnost přijmout poslední pořízení zůstavitele a vyhotovit jej ve formě veřejné listiny.¹⁰ Formou veřejné listiny byl notářský spis (notářský zápis), kdy při jeho zřízení museli být přítomni notář a dva svědci, kteří mohli působit pouze za předpokladu, že vzhledem ke své duševní nebo tělesné povaze byli schopni podat svědectví. Privilegované poslední pořízení bylo poslední možnou volbou sepsání závěti. Zřídit závěť touto formou mohl koho ten, komu k tomu vedly zákonem stanovené důvody jako byly plavby na moři, mor nebo jiná epidemie. Tento projev vůle mohl pořizovatel učinit za přítomnosti svědků a po uplynutí šesti měsíců po

⁸ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír, et.al. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl. 1., §§ 1342-1502. Praha: V.Linhart 1936., 95 s.

⁹ KRČMÁŘ Jan., *Právo občanské: právo dědické*. 5. Praha: Všeherd, 1928. Publikací, Všeherdu; Sv. 22., 27 s.

¹⁰ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická poslušnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 23 s.

skončení plavby pozbyla tato závěť platnosti. Obecný zákoník občanský upravoval **instit ut odkazu, doložky času a příkazu**, jako tomu bude v novém občanském zákoníku. Jeho smyslem bylo uložit dědici nebo jiné osobě závazek, aby něco plnila ve prospěch třetí osoby. Tato osoba byla nazývána odkazovníkem. Pro pochopení rozdílu mezi odkazem a posledním pořízením uvádím příklad: „za dědice své knihovny ustanovuji svou rodnou obec“, zde se jedná o odkaz. Naopak, pokud do svého posledního pořízení pořizovatel napsal, že „polovinu celého svého majetku odkazuji své ženě“, jednalo se o ustanovení za univerzální dědičku.¹¹ Doložka času představovala ustanovení dědice pouze na určitou dobu nebo odmítnutí nabytí jeho dědického podílu odsunout do budoucnosti. Kdežto příkaz nařizoval dědici nebo odkazovníkovi, aby s odkázaným majetkem či jeho částí naložil určitým způsobem.

Stejně tak, jak mohl zůstavitel pořádit svobodně poslední pořízení, mohl ho ze své svobodní vůle též změnit nebo zrušit. **Zrušením posledního pořízení** sepsáním nového znamenalo, že pozdější závěť zásadně ruší závěť dřívější, a to i bez ohledu na to, jestli nová závěť upravuje pouze tu část dědictví, o které původní nehovoří a vzájemně si nekonkurují. Obecný zákoník občanský pro tento případ stanovil, „... že pokud chtěl zůstavitel ponechat vedle nové závěti v platnosti i ty pasáže ze závěti dřívější, které mohly vedle nové závěti obstát, musel tento svůj úmysl výslovně uvést v závěti novější...“¹² Myslím si, že je to poněkud nelogický postup, zejména proto, že u závětí nebyla stanovena podmínka uvést datum sepsání. Vzhledem k tomu, že běžně vedle sebe existovaly dvě či více závětí, bylo pro notáře a soudy velmi komplikované posoudit, která závěť je z hlediska času novější.

Již O.Z.O. pojednával o **nepominutelných**¹³ **dědicích**, kteří měli nárok na povinný podíl. Tito nepominutelní dědici mohli být jak potomci manželští a nemanželští, tak i děti osvojené a jejich potomci a není-li jich, tak jejich rodiče. Důležitým rozdílem oproti platnému občanskému zákoníku č. 40/1964 Sb. je stanovení výše podílu neopomenutelným dědicům, jelikož O.Z.O. stanovil, že rozdíl podílů byl pouze u potomků

¹¹ BEDNÁŘ, Václav., *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011., 25 s.

¹² BEDNÁŘ, Václav., *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011., 31 s.

¹³ Obecný zákoník občanský používá termín „nepominutelný“ oproti stávajícímu výkladu, který používá termín „neopomenutelný“.

a předků. Potomkům se muselo dostat alespoň tolik, kolik činila jedna polovina jejich dědického podílu ze zákona. Dle § 766 O.Z.O. „...v řadě vzestupné náleží každému nepominutelnému dědici jako povinný podíl třetina toho, čeho by se mu bylo dostalo při dědické posloupnosti zákonné...“¹⁴

Listinou o vydědění nebo v posledním pořízení mohl zůstavitel odepřít nepominutelnému dědici jeho povinný podíl, či ho zkrátit, a to za zákonem stanovených podmínek. Zůstavitel nemusel ve svém posledním pořízení uvést důvod, za který nepominutelného dědice vyděďuje, ale z praktického hlediska se to jevílo jako jednodušší z důvodu možného namítnutí neplatnosti. O.Z.O. uváděl čtyři důvody pro vydědění, kdy prvním důvodem bylo „...odpadne-li od křesťanství...“¹⁵, avšak tento důvod byl zrušen čl.VII Zákona, ze dne 25.5.1868. Druhým možným důvodem vydědění dítěte byla situace, kdy potomek opustil zůstavitele a neposkytl mu jakoukoli pomoc. Dalším důvodem je odsouzení pro zločin k trestu žaláře na doživotí nebo na dvacet let a posledním důvodem bylo vytrvalé vedení života, který se přičil veřejné mravnosti.

2.2. Občanský zákoník z roku 1950 (O.Z.)

Obecný zákoník z roku 1950 byl vyhlášen pod č.141/1950 Sb., u kterého nešlo o úplnou soukromoprávní kodifikaci, jelikož vedle něj existovaly ještě další samostatné zákony jako byl např. zákon č. 265/1949 Sb. o právu rodinném. Roku 1948 byla svolána rekodifikační komise, která měla za úkol vypracovat nový civilní kodex Tento kodex měl odpovídat socialistickému chápání civilního práva. Civilní kodex označovaný jako Střední občanský zákoník v sobě obsahoval dědické právo, které bylo upraveno v hlavě 34. (dědění ze závěti) a v hlavě 35. Teorie prosazovala, že základem je zákonná posloupnost a testamentární posloupnosti není

¹⁴ VESELÝ, Vilém, KAVALÍR, Jiří, PIVOŇKOVÁ, Marie, et al. *Obecný zákoník občanský a souvislé zákony: (podle stavu ke dni 1. února 1947)*. Vydání první. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1947., 226 s.

¹⁵ VESELÝ, Vilém, KAVALÍR, Jiří, PIVOŇKOVÁ, Marie, et al. *Obecný zákoník občanský a souvislé zákony: (podle stavu ke dni 1. února 1947)*. Vydání první. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1947., 227 s

potřeba věnovat větší pozornost.¹⁶ V praxi se dávalo přednost dědění ze závěti, pokud zůstavitel závěť sepsal. V určitém případě mohlo dojít k dědění z obou těchto důvodů. Střední občanský zákoník oproti předchozímu O.Z.O. neupravoval označení poslední pořízení a používal pouze termín „závěť“.

Způsobilost zůstavitele sepsat závěť v plném rozsahu měla pouze osoba, která nabyla svéprávnosti. Na tomto základě byly stanoveny dva důvody možné nezpůsobilosti, a to nesvéprávnost a nedostatek věku. Nedostatek věku byl oproti O.Z.O. stanoven pro osoby mladší patnácti let, osoby starší patnácti let, avšak mladší osmnácti let (nedosáhly zletilosti), mohly sepsat závěť pouze ve formě notářského zápisu.

Závěť byla výslovným, jednostranným, osobním projevem zůstavitelovy vůle s tím, že zůstavitel nemohl zřídit závěť mlčky nebo konkludentně. Závěť musel tedy zůstavitel sepsat osobně a stejně jako v obecném zákoníku občanském nebylo možné se nechat zastoupit jinou osobou, i kdyby se jednalo o zákonného zástupce.¹⁷ Zákon dále neumožňoval zřídit společnou závěť manželům, proto všechna takováto poslední pořízení se dnem 1.1.1950 stala neúčinná.

Formy posledního pořízení se novým občanským zákoníkem č.141/1950 Sb. radikálně změnily. Již nebylo možné zřídit závěť ústně, stejně tak ani nebylo možné sepsat privilegovanou závěť tzv. s úlevami. Jedinou možnou platnou formou posledního pořízení byla písemná, sepsána ať už úředním zápisem nebo soukromě. Úřední zápis bylo možné učinit do 1.1.1955 před notářem či soudem, poté bylo možné pouze sepsat u notáře.¹⁸ Od 1.1.1955 mohla být tato forma učiněna jen před státním notářstvem ve formě notářského zápisu. Přibyla i nová povinnost v zákonem stanovených případech přibrat dva svědky, kteří museli být přítomni při všech úkonech sepisování závěti, tj. při projevu vůle zůstavitele, při předčítání zápisu i při jeho potvrzení zůstavitelem. Tento notářský zápis pak podepisovali, jak svědci úkonu, tak i notář. Úkolem svědka, stejně jako dnes, bylo v případě potřeby spolehlivě a nestranně

¹⁶ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická poslušnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 42 s.

¹⁷ HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku: Právo dědické*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1957. 149s.

¹⁸ Tato změna vyplynula z § 6 Obč.z. č. 52/1954 Sb., kterým byla rozšířena působnost státního notářství.

dosvědčit skutečnosti rozhodné pro posouzení platnosti pořízení Svědky nemohly být osoby, slepé, hluché, němé, nesvéprávné, duchovní a dále řeholníci a osoby neznalé řeči, ve které se projev vůle činil. Novinkou ve formě závětí bylo její datování, tím se mělo předcházet sporům vzniklých v důsledku existence závětí, tomu bylo před účinností občanského zákoníku (dále též „O.Z.“). O.Z. podstatně zasáhl do pořizovací volnosti zůstavitele tím způsobem, že již nadále nebylo možné stanovit **podmínky, příkazy či odkazy** omezující nabytí dědictví. Avšak za podmínku nebylo považováno, zřídil-li zůstavitel v závěti věcné břemeno na své nemovitosti pro další osobu. Touto úpravou bylo posíleno postavení dědiců ze závěti, kteří tak získali neomezenou moc nad zděděným majetkem a tím byli oproštěni od všech závazků kromě zůstavitelových. K platnému odkazu však bylo třeba v závěti uvést, že určitá věc se odkazuje, nebo dát jinak najevo, že si nepřeje, aby odkazovník odpovídal za závazky. Pokud byly splněny tyto podmínky, osoba, které bylo odkázáno, neodpovídala jako dědic za zůstavitelovy závazky, ani za úhradu nákladů pohřbu. Zůstavitel mohl odkazovníkovi odkázat pouze movité věci či peněžitou částku, nikoliv už pohledávku nebo nemovitost.

Institut neopomenutelných dědiců byl upraven § 551 O.Z. a oproti dřívější úpravě byl jejich okruh zúžen. Nezletilým potomkům náležel celý zákonný podíl, jiným potomkům a rodičům v důchodovém věku náleželo tři čtvrtiny zákonného podílu. Zde se projevilo upřednostňování dědění ze zákona před závětní posloupností, neboť opomenutí uvedených osob mělo za následek relativní neplatnost závěti, pokud ovšem zůstavitel své neopomenutelné dědice nevydělil za podmínek uvedených v § 552. V O.Z. vstupují tito dědicové na místo dědiců ze závěti nebo vedle nich do všech práv a povinností tvořících předmět dědění v rozsahu odpovídajícím jejich podílu.

Zrušit nebo změnit závěť mohl zůstavitel jednostranným právním úkonem. Tímto úkonem mohl zůstavitel své poslední pořízení kdykoli odvolat, jestliže zachoval všechny formální náležitosti, které jsou potřebné ke zřízení platné závěti. Sepsání nové závěti rušilo závěť předchozí, pokud předchozí závěť nemohla vedle nové závěti obstát. Posledním způsobem zrušení závěti zůstavitelem bylo její úmyslné zničení.

2.3. Občanský zákoník (Obč.z.)

Výsledkem rozsáhlých kodifikací z počátku 60. let 20. století byl kromě jiných předpisů i Zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník (dále též „Obč.z.“). Tento zákoník nabyl účinnosti dne 1.4.1964 a platí doposud. Dnešní podoba Obč.z. se však od původní podoby zákoníku liší díky celé řadě novelizací. Ty například omezovaly formy závěti, zmenšily nárok neopomenutelných zletilých dědiců, zrušily a později opět zavedly institut vydědění. Vzhledem k tomu, že stěžejní část této práce čerpám právě z platného znění Obč.z., budu se jednotlivým institutům dědického práva věnovat podrobněji v dalších kapitolách.

2.4. Občanský zákoník Ukrajiny (O.Z.U.)

Občanský zákoník Ukrajiny (dále též „O.Z.U.“) nabyl účinnosti dne 1.1. 2004, jehož kodifikace trvala přes deset let a díky dlouhodobé práci 25 vědců, platí až doposud. Předchozí občanský zákoník Ukrajinské sovětské socialistické republiky (dále též „O.Z. USSR“), který nabyl účinnosti 1.1.1964 a byl jako vejce vejci podobný občanským zákoníkům jiných sovětských republik, které byly vnuceny centrální sovětskou mocí, již morálně zastaral.¹⁹ Profesor N.S.Kuznecov jako jeden z vědců, který se podílel na vypracování nového občanského zákoníku Ukrajiny, uvedl, že původní Občanský zákoník Ukrajinské sovětské socialistické republiky se spíše jevil napůl jako správní kodex, nepřijatelný pro právo upravující praxi v současné občanské společnosti, a nikoliv jako kodex soukromého práva v jeho tradičním evropském pojetí. V průběhu zpracování nového občanského zákoníku nastaly neshody mezi různými ukrajinskými civilistickými školami. Část civilistické školy se přikláněla k názoru, že rodinné právo nemá být včleněno do zákoníku a druhá část zastávala názor, že včleněno být má, což v počátečních fázích kodifikace bylo provedeno. K roku 1997 se projekt O.Z.U. skládal z osmi částí, kdy v části šesté bylo zařazeno rodinné právo. Ovšem v době, kdy návrh O.Z.U.

¹⁹ Časopis právník, ročník 144, číslo 10, Ústav státu a práva AV ČR ,1183 s.

procházel třetím čtením ukrajinským parlamentem, převládl jiný pohled na tuto věc a z projektu byla odstraněna šestá část – rodinné právo a osmá část, která upravovala mezinárodní právo soukromé. V konečné podobě je O.Z.U. složen ze šesti částí, které se dělí na hlavy a na jeden tisíc tři sta osm paragrafů. Občanské právo Ukrajiny přiznává občanům právo na dědictví a dále definuje právní rámec pro všechny formy dědictví. V knize šesté ukrajinského občanského zákoníku se nachází všechna pravidla, která tvoří dědictví tak, aby se tyto formy na Ukrajině staly nedílnou součástí vnitrostátních právních předpisů. V tomto ohledu Ukrajinské dědické právo je v souladu s právními předpisy většiny jiných států, to znamená jak náš český občanský zákoník, tak i ukrajinský upravují formu dědění ze závěti nebo na základě zákona. Novinkou oproti předchozímu O.Z. USSR je zavedení nové formy závěti tajné závěti. V minulosti takový typ závěti nebylo možné pořídít.

Na Ukrajině existují veřejní notáři a soukromí notáři oproti České republice, kde je vykonávána činnost od 1.1.1993 pouze soukromými notáři a v dědictví vystupují notáři jakou soudní komisaři. Podle Ministerstva spravedlnosti Ukrajiny z roku 2010 je ve své funkci 1435 veřejných notářů a 5325 soukromých notářů. Veřejným notářům navíc náleží oproti soukromým notářům pravomoc v dědických řízeních, kteří jsou zapsáni v seznamu notářské komory a zemře-li osoba, je na dědici, aby si vyhledal nejdéle ve lhůtě šesti měsíců veřejného notáře, u kterého bude dědické řízení probíhat.

3. DĚDICKÉ TITULY

Základní předpokladem dědění je smrt zůstavitele, existence majetku a důvod dědění svědčící určité osobě. Dědický titul musí být doplněn o skutečnost, že tato osoba zůstavitele přežila a že má zájem být zůstavitelovým dědicem, tedy dědictví neodmítla, není vyděděna a je dědicky způsobilá.

3.1. Dědické tituly dle českého práva

Dědickými tituly jsou dle platné právní úpravy občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. závěť a zákonná dědická posloupnost (dědění ze zákona). „...I když se dědění ze zákona uvádí v § 461 odst. 1 jako důvod dědění na prvním místě, nelze z toho dovozovat, že by mělo mít přednost před děděním ze závěti. Přichází totiž v úvahu jen tehdy, když zůstavitel závěť nezanechal nebo když osoba v ní za dědice povoláná z nějakého důvodu dědictví nenabude...“²⁰

Zákonné dědění, jak jsem uvedla, před děděním ze závěti má přednost pouze tehdy, pokud zůstavitel nezanechal závěť a dále sepsaná závěť je neplatná a nebo pokud povoláný dědic ze závěti z nějakého důvodu dědictví nenabude. Kromě toho také v případě, že se nepovoláný dědic dovolá, a to jak už úplné, tak částečné neplatnosti závěti. Dědictví jedním dědicem lze nabýt ze zákona i ze závěti současně, ale takový dědic však musí přijmout popřípadě odmítnout toto dědictví z obou těchto důvodů. Tím se rozumí, že nemůže např. dědictví ze zákona odmítnout a ze závěti přijmout.

Nastane-li však situace, kdy dědictví nenabude žádný dědic, tedy ze závěti nebo ze zákona, případně dědictví státu. Státu může připadnout majetek z dědictví nebo jeho část buď jako dědici ze závěti, je-li v ní za dědice povolán, nebo jako subjektu, jemuž je vyhrazeno právo k věcem, popřípadě jiným majetkovým hodnotám, které nemají vlastníka,

²⁰ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. 2 sv. Velké komentáře., 1439 s.

resp.oprávněný subjekt.²¹ V tomto případě se přechod dědictví na stát označuje jako odúmrt'.

3.2. Dědické tituly dle ukrajinského práva

Občanský zákoník Ukrajiny upravuje dva způsoby možného přechodu vlastnických práv a povinností na jinou osobu. Těmi způsoby jsou dědění ze zákona a na základě závěti (vůle). Přednostní právo na dědictví mají osoby uvedené v závěti a pouze v případech, že závěť neexistuje, je prohlášena za neplatnou nebo není oprávněného dědice, přechází dědictví na dědice dle zákona.

Institut odúmrti je uzákoněn v čl. 1277, ve kterém je stanoveno, že nejsou-li dědici ze závěti a ze zákona, v případě vydědění dědiců, odmítnutí dědictví a v případě, že dědici dědictví nepřevzali, soud uzná dědictví za tzv. odumřelé, a to na základě žádosti kompetentního úřadu místní samosprávy v místě projednání dědického řízení. Dědictví, které je uznané soudem jako odumřelé přechází do vlastnictví obce v místě projednání dědického řízení. Prohlášení o uznání dědictví za tzv. odumřelé se podává po jednoleté lhůtě po zahájení řízení o dědictví.

²¹ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. 2 sv. Velké komentáře., 1392 s.

4. ZÁVĚŤ DLE ČESKÉHO A UKRAJINSKÉHO PRÁVA

4.1. Závěť dle českého práva

Jedná se o právní úkon *mortis causa*, tedy pro případ smrti. Svým charakterem jde tedy o právní úkon podmíněný, neboť jeho účinky jsou vázány na odkládací podmínku (smrt zůstavitele), o níž je jisté, že nastane, avšak není známo, kdy nastane. Právní úkon podmíněný je proto, že je zcela na vůli zůstavitele mezi obdobím sepsání závěti a svou smrtí závěť kdykoli odvolat, popř. ji nahradit jinou závětí, a tím její účinky zmařit. Účinky závěti mohou nastat jen k okamžiku smrti zůstavitele (pořizovatele závěti) a na základě toho k tomuto okamžiku mohou být posuzovány.

„...Závěť je právní úkon, kterým zůstavitel (fyzická osoba) činí pro případ své smrti pořizení o svém majetku...“²² Na základě sepsané závěti jsou po smrti zůstavitele povoláváni dědicové. Pojem společné závěti pro dvě a více osob, je nepřipustný, avšak Všeobecný zákoník občanský z roku 1811 umožňoval uzavírání dědických smluv pro manžele, eventuelně snoubence s odkládací podmínkou, že se stanou manželi. Dále současná úprava neumožňuje omezit právní postavení dědice s podmínkou, příkazem či lhůtou, která by měla splnit předpoklad pro vydání odevzdávací listiny.

Závěť může pořídít jakákoli fyzická osoba starší osmnácti let mající způsobilost k právním úkonům, avšak výjimku tvoří osoby starší patnácti let, které mohou pořizovat závěti také, ale pouze ve formě notářského zápisu.²³ K posouzení platnosti závěti je určující, zda zůstavitel byl plně způsobilý k právním úkonům v době pořizení závěti. Jestliže zůstavitel uměl číst a psát nebo nezletilý byl starší patnácti let. V § 476 - § 476d Obč.z. je upraveno hledisko formy závěti a tím tedy i plná způsobilost pořizovatele závěti.

²² ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. 2 sv. Velké komentáře, 1377 s.

²³ Obč.z. č.40/1964 Sb., §476d odst.2

Obsahovou náležitostí pro platnost závěti je bezesporu ustanovení dědice k dědictví, a to k celku nebo jeho k poměrné části, popřípadě i k jednotlivým věcem či jiné hodnoty z dědictví. Občanský zákoník také upravuje možnost nabytí dědictví i jiným způsobem tak, že mohl zůstavitel závětí zřídit nadaci nebo nadační fond.²⁴

4.2. Závěť dle ukrajinského práva

Dědické právo umožňuje, aby každý občan mohl nakládat se svým majetkem a v případě smrti může v závěti zůstavitel stanovit výši podílu, který připadne na dědice. Nicméně dědické právo plně chrání zájmy členů rodiny po zesnulých, a to včetně nezletilých osob a osob se zdravotním postižením.

Ukrajinské právo charakterizuje závěť jako jednostranný osobní pokyn fyzické osoby s ohledem na převod práv k majetku, který bude náležet jiné osobě nebo osobám v případě jeho smrti. Zůstavitel sepisující závěť musí svou poslední vůli předložit osobně, jelikož tento úkon je spojen přímo s osobou pořizovatele a není možné závěť předložit prostřednictvím zástupce. Požadavky pro sepsání závěti jsou téměř totožné jako při sepsání závěti dle českého práva, „...*vůle musí být v písemné formě, s uvedením místa a data sepsání, data a místa narození zůstavitele a podpisem zůstavitele...*“²⁵, avšak závěť by neměla být v rozporu s pokyny, které by byly v rozporu s platnými zákony.

Zůstavitel má právo určit dědice svého majetku, a to jednu či více fyzických osob, právnických osob a jiné účastníky občanskoprávních vztahů nezávisle na rodinných nebo příbuzenských vztazích. Stanovení rozsahu dědictví na základě závěti je zcela na zůstaviteli, proto tedy může zahrnout do závěti práva a závazky, které se na tuto osobu vztahují ke dni sepsání závěti a dále práva a závazky, které u této osoby mohou vzniknout v budoucnosti. Zůstavitel je oprávněn zahrnout do závěti celé

²⁴ Obč.z. č.40/1964 Sb.

²⁵ První odstavec bod 157, ve znění vyhlášky Ministerstva spravedlnosti Ukrajiny 07.04.2005 N 33/5

dědictví nebo pouze jeho část. Výši podílů tedy zůstavitel stanoví přímo v závěti, jinak se má za to, že se dědí rovným dílem.

„...Zůstavitel je oprávněn bez uvedení důvodu vydědit kteréhokoliv zákonného dědice. Vyděděné osoby nemají nárok na dědictví...“²⁶. Avšak zůstavitel není oprávněn k vydědění neopomenutelných dědiců²⁷, kteří jsou oprávněni k dědění stanového podílu z dědictví zákonem. Platnost závěti vůči neopomenutelným dědicům, kteří mají nárok na podíl z dědictví, se určuje ke dni zahájení dědického řízení.

4.3. Mezinárodní smlouva o právní pomoci mezi Českou republikou a Ukrajinou v občanských věcech

Česká republika uzavřela s Ukrajinou smlouvu o právní pomoci v občanských věcech publikovanou pod č. 123/2002 Sb. mezinárodních smluv, platná od 8. 11. 2002. Mezinárodní smlouva upravuje „občanské věci“, za které považuje dle čl.1 odst.1 písm.a věci, které vznikají z občanskoprávních, rodinně-právních, pracovněprávních a obchodně-právních vztahy. Na základě této smlouvy o právní pomoci v občanských věcech je upravena závěť ve 40. článku. Tento článek pojednává o vzniku či zrušení projevu vůle pořizovatele závěti, dále o formě pořízení či zrušení poslední vůle zůstavitelem. Projev vůle pořizovatele závěti se řídí právním řádem smluvní strany, jejímž občanem byl zůstavitel v době pořízení či zrušení závěti.²⁸ Forma pořízení nebo zrušení závěti se také řídí právním řádem smluvní strany, jejímž občanem byl zůstavitel v době pořízení nebo zrušení závěti. Avšak stačí, bylo-li postupováno dle právního řádu smluvní strany, na jejímž území byla závěť pořízena nebo zrušena. Otázka vydědění je upravena též v článku 40; který se použije obdobně.

Pravomoc orgánů k projednání dědického řízení mají justiční orgány té smluvní strany, kterých byl zůstavitel občanem v době úmrtí. Výjimka může nastat za situace, kdy *„...veškerý movitý majetek zůstavitele, který byl občanem jedné smluvní strany, na území druhé*

²⁶ Překlad Občanského zákoníku Ukrajiny, čl.1235 odst.2

²⁷ Institut neopomenutelného dědice na Ukrajině je upraven v kapitole jedenáct

²⁸ Smlouva mezi Českou republikou a Ukrajinou v občanských věcech (Kyjev, 28. 5. 2001, publ. pod č. 123/2002 Sb.m.s., platnost od 8. 11. 2002), čl.40

*smluvní strany, má pravomoc projednat dědictví, pokud všichni známí dědicové s tím souhlasí, na žádost kteréhokoliv dědice či jiné osoby, která má práva anebo nároky na dědictví, justiční orgán této druhé...*²⁹

Pravomoc k nemovitému majetku mají justiční orgány té smluvní strany, na jejímž území se nemovitost nachází.

Článek 46. Smlouvy upravuje otevření a prohlášení závěti, kdy je dána pravomoc justičnímu orgánu smluvních stran, u kterého byla závěť uložena. Ověřený opis závěti a doklad o jejím otevření nebo seznámení se s jejím obsahem mají být zaslány příslušnému justičnímu orgánu druhé smluvní strany, pokud zůstavitel byl jejím občanem nebo pokud je justiční orgán této smluvní strany podle této smlouvy příslušný k projednání dědictví.

4.4. Závěť manželů

4.4.1 Závěť manželů dle českého práva

Platný občanský zákoník společnou závěť mezi manžely nepřipouští, jelikož uplatňuje pravidlo, že zůstavitel pořizuje poslední vůli samostatným aktem, neboť společné pořízení několika osob v jediné listině je neplatné.

Všeobecný zákoník občanský z r. 1811, který na našem území platil do 31.12.1950 připouštěl zřídit testament manželům v podobě smlouvy, ve formě notářského spisu (zápisu). Každá ze stran slibovala té druhé, že v případě její smrti druhé straně připadne zanechaný majetek. Manželé se tedy mohli ustanovit dědici navzájem, pak se toto pořízení označovalo jako vzájemný testament. Manželé však mohli ustanovit i jiné osoby, dokonce každý někoho jiného a jejich projevy vůle nemusely mít stejný obsah, takové pořízení se nazývalo společný testament.

Společným posledním pořízením se rozuměl testament (nikoliv smlouva, ačkoli ustanovení bylo systematicky zařazeno u svatebních smluv), který obsahoval poslední pořízení více osob ve formě posledního pořízení jediného. Společné poslední pořízení mohlo být zřízeno jen ve

²⁹ Smlouva mezi Českou republikou a Ukrajinou v občanských věcech (Kyjev, 28. 5. 2001, publ. pod č. 123/2002 Sb.m.s., platnost od 8. 11. 2002), čl.41 odst.3

formě, která připouštěla shrnutí více posledních pořizení v jediný akt³⁰.

4.4.2 Závěť manželů dle ukrajinského práva

Občanský zákoník Ukrajiny upravuje oproti platnému českému občanskému zákoníku **závěť mezi manžely**. Závěť mezi manžely se vztahuje na majetek, který vlastní na základě bezpodílového vlastnictví manželů, avšak je na každém z manželů, zda sepíše společnou závěť nebo se tohoto práva zřeknou. Toto zřeknutí musí být provedeno formou notářského zápisu u notáře. Zemře-li jeden z manželů se zanecháním společné závěti, podíl ve spoluvlastnictví přejde na druhého z manželů a notář nařídí zákaz na zcizení majetku uvedeného v závěti. Nastane-li situace, kdy zemře druhý z manželů, toto právo získávají osoby uvedené v závěti.

4.5. Dědická smlouva

4.5.1 Dědická smlouva dle českého práva

Dědická smlouva dle českého práva mohla být uzavřena do 31.12.1951 dle obecného zákoníku občanského z roku 1811. Nový občanský zákoník, který nabude účinnosti dne 1.1.2014 počítá se znovuzavedením tradičního dědického titulu, kterým je dědická smlouva. „...*Narozdíl od závěti, která je jednostranným právním jednáním zůstavitele, se v případě dědické smlouvy jedná o dohodu dvou stran, kterou zůstavitel povolává k pozůstalosti nebo její části druhou osobu, a to buď bezúplatně nebo za úplatu, či jiný majetkový prospěch, který bude zůstaviteli poskytnut za jeho života...*“³¹ Nová úprava čerpala z dědických smluv právních řádů Rakouska, Švýcarska či Německa. Smlouva jako taková je dvoustranným právním aktem a není tedy možné ji jednostranně

³⁰ KRČMÁŘ, Jan, *Právo občanské: právo dědické*. 5. Praha: Všeherd, 1928. Publikací, Všeherdu; Sv. 22., 32s.

³¹ Dostupné z : <http://obcanskyzakonik.justice.cz>

zrušit, čímž dává druhé straně jakousi jistotu, že se skutečně jednou stanou vlastníky.

Kdokoli chce uzavřít dědickou smlouvu, musí být plně svéprávný, zletilý - starší osmnácti let, mít pořizovací způsobilost, ale i způsobilost se smluvně zavázat a současně neexistuje možnost jako u závěti volba zástupce při uzavření této smlouvy. Strany se mohou za dědice ustanovit navzájem, nebo povolat za dědice třetí osobu. V případě platnosti, aby byla dědická smlouva platná, musí splnit požadavek, kterým je forma veřejné listiny, tedy úkon musí být sepsán ve formě notářského zápisu. Nicméně uzavření dědické smlouvy stejně jako závěť nijak neomezuje zůstavitele v nakládání s vlastním majetkem za jeho života. Právo na následné dědictví, které z této smlouvy vzniká, předpokládá jako u závěti zůstavitelovu smrt a nastoupení dědice dle dědického práva.

Dědická smlouva je dle mého názoru jakousi pojistkou mezi stranami uzavírající tuto smlouvu, a to zejména proto, že se jedná o dvoustranný úkon, který nelze jednostranně změnit nebo zrušit. Pro lepší pochopení klasické dědické smlouvy uvádím příklad z internetových stránek, věnovaných novému občanskému zákoníku: „...*Starý člověk vlastní rozsáhlou nemovitost, ve které je zvyklý žít, již nemá prostředky na její provoz, ale nechce ji prodat, může dědickou smlouvou odkázat nemovitost některému ze svých příbuzných či jiné osobě s tím, že jej nechají v nemovitosti dožít a budou po dobu jeho života hradit náklady spojené s provozem nemovitosti...*“³²

V případě, že se manželé dohodnou sepsat závěť notářským zápisem, každý sám za sebe a navzájem si odkáží majetek, hrozí zde riziko, že jeden z manželů se rozhodne, že po sepsání závěti ji změní či zruší bez vědomí druhého manžela. Uzavřou-li manželé závěť ve formě dědické smlouvy, takové riziko zde nehrozí, jelikož by museli s tímto úkonem (změnou nebo zrušením) souhlasit oba společně. Všeobecně dědická smlouva nemá žádný vliv na rozvod manželství. Rozvedený manžel ovšem může požádat soud po právní moci rozsudku o rozvodu manželství, aby zřízenou dědickou smlouvu zrušil.

³²Dostupné z :<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/dedicke-pravo/konkretni-zmeny.html#6>

4.5.2. Dědická smlouva dle ukrajinského práva

Kromě závěti mezi manžely je upravena v **občanském zákoníku Ukrajiny dědická smlouva**. Ukrajinské právo dědickou smlouvu zařadil do hlavy 90 čl.1302 a násl. O.Z.U.

Předmětem dědické smlouvy může být, jak majetek náležící manželům nebo ten, jehož je výhradní vlastník jeden z manželů. „...*Dle dědické smlouvy se jedna strana (nabyvatel) zavazuje vykonávat nařízení strany druhé (zcizitel) a v případě jeho smrti nabývá vlastnické právo na majetek zcizitele...*“³³. V článku 1305 O.Z.U. jsou upraveny závazky nabyvatele v dědické smlouvě s tím, že zůstavitel může na základě dědické smlouvy zavázat nabyvatele k provedení určitých úkonů majetkového nebo nemajetkového charakteru před nebo po zahájení dědického řízení.

Na straně pořizovatelů dědické smlouvy mohou být manželé, jeden z manželů nebo jiná osoba a na straně nabyvatelů dědické smlouvy jak fyzická, tak i právnická osoba. **Forma dědické smlouvy** musí být písemná a notářsky ověřená. Předmětem dědické smlouvy může být jak majetek, který manželé vlastní na základě spoluvlastnického práva nebo majetek, který výlučně náleží jednomu z manželů. Dědickou smlouvou lze určit, že po smrti jednoho z manželů dědictví přechází na druhého z manželů, po jehož smrti nabývá majetek nabyvatel uvedený ve smlouvě.

³³ Překlad Občanského zákoníku Ukrajiny, čl.1305

5. NÁLEŽITOSTI PROJEVU VŮLE

5.1. Osoba pořizovatele závěti dle českého a ukrajinského práva

5.1.1. Osoba pořizovatele závěti dle ukrajinského práva

Osobou pořizovatele může být výlučně fyzická osoba (nikoli právnická), jejíž majetek má být předmětem dědického řízení, a to v okamžiku její smrti.

Zůstavitel při pořizování závěti musí být způsobilý k právním úkonům, nabývat práva a povinnosti. Zletilost³⁴ může nabýt také osoba před dosažením osmnáctého roku, pokud bylo uzavřeno platné manželství. „...Dovršení osmnáctého roku života neznamena, že člověk má navždy plnou způsobilost k právním úkonům. Tu může jedinec za život pozbyt rozhodnutím soudu, jestliže pro duševní poruchu, která není jenom přechodná, není schopen činit právní úkony (§10 odst.1 Obč.z.). Je nepochybné, že takový jedinec závěť pořídít nemůže. U osoby zbavené způsobilosti nepřichází v úvahu pořízení závěti ani v tzv. světlém okamžiku (lucida intervala)...“³⁵

Osoba starší patnácti let (osoba nezletilá) je oprávněná k pořízení závěti pouze ve formě notářského zápisu za podmínek, že právní úkon je pro svou rozumovou a volní vyspělost zcela odpovídající věku. Nezletilému, který může sepsat závěť ve formě notářského zápisu se budu věnovat v sedmé kapitole.

5.1.2. Osoba pořizovatele závěti dle ukrajinského práva

Ukrajinské právo charakterizuje osobu zůstavitele jako fyzickou osobu, tedy občana Ukrajiny, cizince a osoby bez státní příslušnosti. Dědicem je ten, kdo je ustanoven v závěti nebo ten, komu toto právo

³⁴ Dovršením osmnáctého roku

³⁵ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo: praktická příručka: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2005. 55 s.

náleží ze zákona. Dědicem ze závěti může být fyzická osoba, avšak žijící v době zahájení dědického řízení, osoby počaté za života zůstavitele a narozené jako živé v době zahájení dědického řízení. A dále právnické osoby a stát.

Právo na dědictví mají osoby uvedené v závěti nebo ty, které stanovuje čl.1261-1265³⁶ O.Z.U. Vznik nároku na dědictví stejně jako dle českého občanského zákoníku vzniká smrtí nebo oznámení smrti způsobem stanoveným zákonem (na základě rozhodnutí soudu). Dědici, kteří jsou oprávněni k povinnému podílu dědictví, se musí ve lhůtě šesti měsíců přihlásit o dědictví k notáři, kterému byl případ přidělen.

5.2. Projev vůle pořizovatele závěti dle českého a ukrajinského práva

Pořizovatel musí právní úkon učinit svobodně a vážně, určitě a srozumitelně, jinak je neplatný. Podle českého práva není přípustné, aby se zůstavitel nechal při tomto projevu vůle zastupovat třetí osobou a musí tento projev provést ze své svobodné vůle. Právní úkon pořízení nebo zrušení závěti musí být učiněn osobně pořizovatelem závěti (zůstavitelem); není možné, aby tyto úkony za zůstavitele učinil jeho zástupce (zákonný nebo na základě plné moci).³⁷

Projev vůle je základním pojmovým znakem právního úkonu, zahrnuje jednotu dvou složek: vůle a projevu.³⁸ Projev je chápán jakožto vnitřní psychický vztah, který navenek není zřejmý sám o sobě, ale prostřednictvím projevu již ano. Ve vztahu k vůli je jejím výrazem, který spolu s okolnostmi projevu umožňuje poznat skutečnou vůli daného subjektu, tedy osoby pořizovatele závěti. Vůli lze projevit jakýmkoli způsobem, který posléze umožňuje seznámení s obsahem, tedy výslovný projev je uskutečňován řečí mluvenou, psanou i posunkovou, kdy po

³⁶ Dědici ze zákona dle ukrajinského občanského zákoníku upraveni v pěti dědických skupinách

³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 20. 3. 2008, sp. zn 21 Cdo 2968/2006

³⁸ HENDRYCH, Dušan et al. *Právníký slovník*. 2. rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. xx, 1320 s.

dohodě lze použít určitý kód nebo znaky. V souvislosti se závětí je tento projev vázán písemnou formou.

Svobodná vůle zůstavitele není narušena, pokud je zůstavitel jinou osobou přemlouván k sepsání závěti určitým způsobem nebo pokud požádá třetí osobu o radu, jakým způsobem má závěť sepsat, jestliže se v konečné fázi rozhodne sám. Pokud by byl zůstavitel k sepsání závěti přinucen násilím nebo bezprávnou výhružkou byla by závěť neplatná.³⁹ Svobodně pořízená poslední vůle není vůlí, pokud ji tedy zůstavitel sepsal pod fyzickým násilím nebo psychickým nátlakem či bezprávnou výhružkou, která byla vyvíjena na osobu zůstavitele. Vůle, která je sepsaná v rámci výuky jako součást hry nebo je sepsaná jako vtip ji nelze považovat jako za projev vážný, a je tedy považována za neplatnou.

Nejvyšší soud ČR vydal rozsudkem ze dne 28. 11. 1986, sp.zn. 4 Cz 61/86 rozhodnutí k zjištění projevu vůle: „...*k posouzení skutečné vůle pisatele závěti, jsou-li o ní pochybnosti, je třeba zjišťovat vedle znění textu listiny (slovního výkladu) všechny okolnosti, za nichž byl projev vůle o ustanovení závětních dědiců učiněn a z nichž lze dovodit skutečnou vůli zůstavitele. Okolnosti případu jsou skutečností existující v ně vlastního projevu vůle, a to i tehdy, když je předepsaná písemná forma. Není napravováním neurčitosti projevu vůle, jestliže projev vůle je vykládán se zřetelem k okolnosti případu...*“⁴⁰

„...*Projev obsahu vůle zůstavitelky měl být v notářské zápise proveden jednoznačně tak, aby nevzbuzoval žádné pochybnosti...*“⁴¹
a tím nebyl v rozporu s jazykovým projevem.

³⁹ MIKEŠ, Jiří. *Dědictví a právo: právní poradce pro každého*. Praha: Informatorium, 1993. 59 s.

⁴⁰ FIALA, Roman, ed. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, 2006., 393-394 s.

⁴¹ FIALA, Roman, ed. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, 2006. 408 s.

6. OBSAHOVÉ NÁLEŽITOSTI ZÁVĚTI DLE ČESKÉHO A UKRAJINSKÉHO PRÁVA

6.1. Obsahové náležitosti závěti dle českého práva

Jak již bylo uvedeno, podstatnou náležitostí při sepsání závěti je projev vůle, který musí být učiněn srozumitelně a určitě. Obsahovým náležitostem se budu věnovat dále. Při pořízení závěti je nutno dbát nejen náležitostí, které stanoví zákon pro platnost jakéhokoli právního úkonu, ale i k náležitostem, jež jsou nezbytné pro platný projev vůle pro případ smrti. Zpřísněné požadavky jsou především proto, že závěť se uplatní až v době, kdy ten, kdo závěť sepsal, chceme-li pořídil, nebude živý a již se nebude moci jeho prostřednictvím zjistit, co ve své závěti sledoval a zda ji vůbec zamýšlel zřídit. Nedodržení ustanovení o formě závěti má za následek její absolutní neplatnost. Obsahovou náležitostí každé z uvedených forem závěti je uvedení data (dne, měsíce a roku), kdy pořizovatel závěť podepsal, jakož i ustanovení osoby dědice (dědiců). Obsahem závěti může být i stanovení dědických podílů či věcí nebo práv, které mají jednotlivým dědicům připadnout. Z hlediska platnosti závěti musí zůstavitel též respektovat práva neopomenutelných dědiců.⁴²

6.1.1 Ustanovení dědice

Samotné ustanovení dědice je nedílnou podmínkou srozumitelnosti a určitosti platné závěti (§ 477 odst.1 Obč.z.).

Prvotně byl výraz „dědic“ chápán jako synonymum ke slovu potomek. „...Dnes je dědicem pouze ten, kdo se na základě právních skutečností svědčících v jeho prospěch stane jako nabyvatel zanechaného majetku nebo jeho části skutečným právním nástupcem zemřelého, a tím subjektem práv a povinností, jejichž nositelem byl za svého života zůstavitel...“⁴³ Dále lze osobu dědice vykládat jako osobu,

⁴² HENDRYCH, Dušan et al. *Právní slovník*. 2. rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. xx, 1320 s.

⁴³ MIKEŠ, Jiří. *Dědictví a právo: právní poradce pro každého*. Praha: Informatorium, 1993., 19 s.

kteřá je v důsledku smrti zůstavitele povolána k dědickému řízení dle dědického titulu a projeví vůli dědictví přijmout či odmítnout.

Osoby, určené jako dědici, musí být v závěti správně označeny, a to bez ohledu na to, zda jsou osobami fyzickými nebo právníckými. Jedná-li se o dědice fyzickou osobu je vhodné její označení jménem i příjmením, bydlištěm, popřípadě datem narození. Ovšem ustálená soudní judikatura umožňuje i jiné označení: „...osoba dědice může být označena namísto jménem příbuzenským vztahem k zůstaviteli...“⁴⁴. Pokud se počaté dítě narodí živé, vzniká mu způsobilost k právům a povinnostem (§7 Obč.z.), a proto zůstavitel tuto osobu může označit jako dědice ve své závěti. Takovou osobou jsou především zůstavitelovi potomci, kteří byli v okamžiku smrti již počati, ale nebyli dosud narozeni. Právníckou osobu je vhodné označit nejen jejím názvem dle obchodního rejstříku, ale i identifikačním číslem a sídlem. Právnícké osoby mohou dědit pouze na základě závěti, jelikož dědění ze zákona je založeno na příbuzenském nebo obdobném vztahu k zůstaviteli. Stát může nabýt majetek v případě, že je povolán k dědění závěti či v případě, že mu má připadnout majetek z titulu odúmrti⁴⁵. Je proto tedy důležité tuto poslední osobu dědice odlišovat, jelikož mu není, v případě odúmrti, ponechána vůle se rozhodnout, zda dědictví přijme či nikoliv a není zde ani možnost dědictví odmítnout.

Dědic, který je povolán ze závěti (jako i dědic ze zákona) může dědictví odmítnout, toto odmítnutí musí být provedeno ústně u soudu (notáře - pověřeného soudního komisaře) nebo písemným prohlášením, adresovaným soudu (notáři - pověřenému soudnímu komisaři). Toto odmítnutí lze provést až po vyrozumění o dědickém právu notářem. Vyrozumění o dědickém právu se doručuje do vlastních rukou účastníka nebo jej učiní notář, poučí jej o následcích odmítnutí a neodmítnutí dědictví ústně do protokolu. Prohlášení o odmítnutí dědictví nelze vzít zpět, ani k němu připojit podmínky, výhrady či odmítnout dědictví pouze z části. Pro platnost odmítnutí nebo neodmítnutí dědictví není rozhodující, zda měl dědic v době, kdy prohlášení učinil, správnou představu o stavu

⁴⁴ Rozhodnutí KS v Brně, sp.zn. 18 Co 218/1993

⁴⁵ Pojem odúmrt' jako tradiční označení pro připadnutí pozůstalosti státu by měl být nově zařazen do nového Obč.z.

zůstavitelova majetku a jeho obvyklé ceně, popřípadě o výši zůstavitelových dluhů.⁴⁶ Pokud dědic svým počínáním dal najevo, že dědictví nechce odmítnout, nemůže již dědictví odmítnout. Takovým počínáním se dle ustálené judikatury soudů rozumí takové jednání či chování, kterým dal dědic najevo vůči zůstavitelovu majetku nebo jeho části, že se projevuje jako vlastník nebo takové chování, u kterého je nepochybné, že hodlá vstoupit do zůstavitelových práv a povinností a tím se stát zůstavitelovým právním nástupcem.

Zvláštní právní postavení má nadace, popřípadě nadační fond, (dle § 477 odst.2 Obč.z.), kterou lze zřídit a ustanovit ji dědicem. Nadace a nadační fond je samostatně upraven zákonem č.227/1997 Sb. o nadacích a nadačních fondech. Zvláštní právní postavení má proto, že nemá právní subjektivitu v době zřízení závěti ani v době úmrtí zůstavitele. Nadace či nadační fond jsou účelová sdružení majetku, vznikající dnem zápisu do nadačního rejstříku. Chce-li zůstavitel závětí zřídit nadaci či nadační fond, musí splňovat taxativně stanovené požadavky, a to zejména závěť ve formě notářského zápisu, ve kterém musí být určeny osoby (členové) orgánů nadace⁴⁷. Dále musí obsahovat určení názvu nadace, účel pro který bude zřízena, výši majetku, která bude tvořit nadační jmění. Výše majetku je velmi důležitá, jelikož její výše nesmí být nižší než 500.000,- Kč, a to po celou dobu trvání nadace a nesmí pod tuto hranici klesnout. V závěti musí být také stanoveny okolnosti pro poskytování nadačních příspěvků, okruh osob, kterým budou poskytovány a nakonec pravidla, která by mohla omezit náklady nadace.

6.1.2. Předmět dědictví, dědický podíl ze závěti

Ve smyslu ustanovení § 477 Obč.z. může pořizovatel závěti ustanovit **předmět dědictví** jež bude náležet dědici trojím způsobem. Jednak tím, že určí podíly dědiců na dědictví, že určí konkrétní věci (práva), které mají případně dědici připadnout a nebo kombinací obou uvedených způsobů. Vzhledem k tomu, že dědictví upravuje práva

⁴⁶ BÍLEK, Petr et al. *Notářský řád a řízení o dědictví: komentář*. 3., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. xxiv, 622 s.

⁴⁷ Správní, dozorčí rada, popřípadě revizor

majetková, je tedy zcela logické, že nepřechází věcné břemeno na právního nástupce, které patřilo určité osobě, v případě úmrtí oprávněného z věcného břemene, zaniká. Dále také předmětem dědictví nemůže být uplatnění nároku na bolestné či náhrada na ztížení společenského uplatnění, jenž je vázána přímo na poškozenou osobu. V neposlední řadě ani práva a povinnosti vyplývající z rodinně-právních vztahů a práva osobnostní se nestávají předmětem dědictví. Podle ustanovení § 579 odst. 1 Obč.z. povinnost dlužníka a § 579 odst. 2 Obč.z. - právo věřitele, zanikající smrtí dlužníka (věřitele) a tím i právo k plnění.

Dědický podíl je jedním ze základních pojmů v dědickém právu, obzvláště proto, že určuje rozsah dědění, tedy v jaké míře dědic bude mít oprávnění podílet se na dědictví. Správné stanovení dědických podílů ovlivňuje správnost celého výsledku dědického řízení. Zejména je důležité, pokud nedošlo k dohodě dědiců o vypořádání dědictví je soud (notář - pověřený soudem jako soudní komisař) povinen potvrdit dědicům nabytí dědictví dle jejich podílů. Existence různých dědických titulů, závětí rozmanitého obsahu, kumulace několika titulů, neopomenutelní dědici a zápočty darů jsou jen nejtypičtější skutečnosti, které mohou z určení podílů učinit velmi náročnou záležitost spojenou se složitými výpočty. V praxi pak může dojít k nepřesnostem, které ve svém důsledku některé z dědiců neoprávněně zkrátí a jiné zvýhodní.⁴⁸ Dědický podíl se objevuje jak v otázkách dědění ze zákona dle dědických tříd, kde je určeno kdo a jaký podíl mu bude náležet při dědění ze zákona, tak zejména v dědění ze závěti. „...V závěti zůstavitel ustanoví dědice, popřípadě určí jejich podíly nebo věci a práva, které jim mají připadnout. Nejsou-li podíly více dědiců v závěti určeny, platí, že podíly jsou stejné...“⁴⁹

Požizovatel ve své závěti může určit okruh svých dědiců a popřípadě velikost podílů i pravidla náhradního dědění. Vyjádření podílů v závěti může být určeno buď v procentech nebo zlomkem. Proto nic nebrání pořizovateli, aby např. určil, že svoji sestřenicí ustanovuje dědičkou sedmi osmin dědictví a svého bratra jednou osminou dědictví;

⁴⁸ Ad Notam 1/1997, s. 7,

⁴⁹ Obč.z. č.64/1964, § 477

pro případ, že by bratr nedědil, ustanovil sestřenicí dědičkou i této další jednou osminou dědictví, ale pro případ, že by sestřenice nedědila, ustanovil dědici jejího podílu její děti, a to jedno z nich jednou třetinou, druhé z nich dvěma třetinami a třetí vůbec ne.⁵⁰

Druhým možným způsobem stanovení předmětu dědictví v závěti je určení **konkrétních věcí**, které mají připadnout určitým dědicům, respektive práva, která jim mají připadnout. Není proto vyloučeno, aby zůstavitel určil konkrétně věci či práva, a to buď individuálně, například určitou vázu, nebo hromadně např. „veškerý majetek, který je v bytě“. Hromadné určení věci („veškerého majetku v bytě“) stanovil Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí tak, že se vztahuje dědictví i na peníze v hotovosti, které se v bytě v době smrti nacházely a také i na úspory na vkladních knížkách a které měl v bytě uloženy v době pořizování závěti.⁵¹ Jedná-li se o konkrétní věc a věc v době smrti zůstavitele neexistuje neboť byla zničena a není v jeho vlastnictví, nemá tato závěť právní důsledky. Nastane-li situace, kdy zůstavitel odkázal dědici určitou věc, která po smrti zůstavitele neexistuje nebo mu již nenáležela, nelze dále považovat za dědice osobu, která by takovou věc či právo měla dle závěti obdržet.

Kombinace určení velikosti podílu a předmětu dědictví v závěti se v praxi objevuje velmi často, jelikož pořizovatel o některých věcech nebo právech stanoví, komu mají připadnout a o zbývajícím majetku stanoví pořizovatel velikostí podílu.

6.2. Obsahové náležitosti závěti dle ukrajinského práva

Sepsání závěti dle ukrajinského práva je velmi totožné, co se týká jejího obsahu, jako u sepsání závěti v porovnání s českým občanským zákoníkem. Závěť, jak jsem již psala výše, musí být sepsána v písemné podobě s uvedením místa, doby jejího sepsání a na konci musí být závěť podepsána osobou pořizovatele. Závěť může být sepsána vlastní rukou nebo klasickými metodami (jako může být například psací stroj, počítač), avšak na závěti musí být u notáře ověřena pravost podpisu.

⁵⁰ Ad Notam 1/1997, s. 7

⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 21.7.1977, sp.zn. 4 Cz 27/77

Podmínkami pro sepsání poslední vůle jsou plná právní způsobilost fyzické osoby a plnoletost pořizovatele. Ukrajinské občanské právo také upravuje institut nabytí zletilosti uzavřením sňatku. Ovšem rozdíl oproti úpravě v českém právu je v tom, že způsobilým sepsat závěť se stane ten, kdo je starší šestnácti let, je matkou nebo otcem dítěte, pracuje na základě pracovní smlouvy nebo se zabývá podnikatelskou činností a obdržel o tom potvrzení.

6.2.1 Předmět dědictví – podíly dle ukrajinského občanského práva

Dle článku 1218 občanského zákoníku Ukrajiny nemohou být předmětem dědictví veškerá práva a závazky, které se bezprostředně vztahují na osobu zůstavitele, hlavně osobní nemajetková práva; právo účasti ve společnostech a práva členství v družstvech, pokud zákonem nebo jinými ustanoveními není stanoveno jinak; právo na odškodnění za újmu způsobenou na zdraví s trvalými následky; právo na výživné, důchod, podporu a jiná podobná práva a závazky osoby jako věřitele a dlužníka v souladu s článkem 608 O.Z.U.

Stanovení výše podílu dle občanského zákoníku Ukrajiny se s českým občanským zákoníkem nijak neliší. Neuvede-li zůstavitel výši podílů u ustanovených dědiců, pak dědí každý z nich stejným dílem. O.Z.U. v čl.1279 upravuje přednostní právo některých dědiců na vymezení jejich dědického podílu k hmotnému majetku. Přednostní právo dědického podílu k hmotnému majetku jako jsou předměty běžného domácího zařízení a denní potřeby, a to do výše jeho dědického podílu, bydlel-li se zůstavitelem během minimálně jednoho roku před zahájením řízení o dědictví ve společné domácnosti. Podle bodu 19 usnesení Nejvyššího soudu Ukrajiny, stanoví, že dědicové mají právo na povinný podíl z dědictví, pokud žili se zůstavitelem do dne jeho smrti a má se za to, že je považováno za přijetí dědictví, pokud je stanoveno zákonem a zůstavitele neopustil.⁵²

Dále je v odstavci 2 článku 1279 O.Z.U. upravena otázka majetku získaného na základě spoluvlastnického práva. Toto přednostní právo má

⁵² usnesení Nejvyššího soudu Ukrajiny ze dne 30.05.2008, № 7 V soudní praxi v případech o dědictví

dědic před ostatními dědici na vymezení jeho podílu v hmotném majetku v rozsahu jeho dědického podílu, a to v případech, kdy tímto nejsou podstatně porušeny zájmy dalších dědiců.

Dle článku 1273 občanského zákoníku Ukrajiny, dědic dle závěti nebo zákona může odmítnout dědictví ve lhůtě stanovené v článku 1270 O.Z.U. Žádost o odmítnutí dědictví se uplatňuje u notáře, u kterého dědické řízení probíhá, a to ve lhůtě šesti měsíců počínaje od okamžiku zahájení dědického řízení.⁵³

6.3. Datum a podpis v závěti dle českého práva

Datum a podpis v závěti je důležitou součástí závěti, které zakládají její platnost. Zůstavitel může svou závěť sestavovat i po delší dobu, ale vždy dle § 476 odst.2 Obč.z. musí být v závěti uveden den, měsíc a rok, kdy byla závěť podepsána. Občanský zákoník však neuvádí, kde má být datum a podpis umístěn. Právní teorie či soudní praxe dovozuje, že podpis je zcela běžně umisťován na takové místo, z něhož kryje komplexně text závěti, tedy že svým podpisem dovršuje obsah zůstavitelovi závěti. Avšak dle usnesení Městského soudu v Praze může být datum podpisu závěti uvedeno na kterémkoli místě závěti, aniž by to mělo vliv na její platnost.⁵⁴ Tím, že je v závěti uvedeno datum a podpis, lze dovodit o jakou závěť se jedná, a to konkrétně v rámci časové posloupnosti.

Formální stránka podpisu představuje projev vůle v konkrétní listině, tedy zda se jeví podpisem. V případě podpisu se ani z hlediska práva nemusí jednat o vypsání celého jména a příjmení, zpravidla postačí vypsání příjmení či uvedení parafy.⁵⁵ Podstatným není znění či dokonce čitelnost⁵⁶ takového písemného výrazu, ale pouze a výhradně to, zda se jedná o podpis jako takový.

⁵³ MARINA A. OLEINIK, metodik ukrajinské Notářské komory, dostupné z <http://www.palata.notariat.org.ua/>

⁵⁴ Usnesení Městského soudu v Praze, ze dne 30. 12. 2002, sp.zn. 24 Co 297/2002-127

⁵⁵ Právní rozhledy 20/2011, 719 s.

⁵⁶ Je však samozřejmé, že v případě závěti samotný text holografní závěti by naopak čitelný být měl, protože pouze v takovém případě bude možné dle této závěti postupovat – jakýkoli písemný právní úkon, který bude splňovat veškeré formální požadavky, avšak nebude-li čitelný, je již ze své podstaty nevykonatelný, neboť zkrátka není možné závažným způsobem zjistit jeho obsah.

Z materiální stránky písemného projevu konkrétní osoby se jedná o skutečnost, zda uvedený text lze vyhodnotit jako podpis, dále zda uvedený podpis náleží existující osobě a nakonec, zda se jedná o skutečný projev svobodné a vážné vůle. Ustálená soudní judikatura vyžaduje, aby každá závěť byla podepsána jménem a příjmením zůstavitele, dle uvedeného rozhodnutí pak: „Za podpis zůstavitele ve smyslu § 476a Obč.Z. nelze považovat text, který neobsahuje označení zůstavitele ani jménem ani příjmením.“ Nelze tak tedy akceptovat podpis např. „s láskou máma“, „Tvůj táta“, „Tvoje sestra Jana“ apod. Přesto se však takové případy v praxi objevují často.

V rámci jednotlivých forem závětí, jsou upraveny způsoby pořízení závěti. **Holografní závěť (vlastnoruční)** podmiňuje uvedení všech náležitostí, do kterého řadíme celý text, datum (tj.den, měsíc a rok) kdy byla závěť podepsána, a to vše vlastní rukou. Je-li závěť sepsána jinou formou než vlastní rukou (například pomocí technických pomůcek), tedy **závěť allografní** se svědky, musí být uvedeno v textu závěti napsané zůstavitelem den, měsíc a rok, kdy byla závěť podepsána, aby celý text tvořil logický celek. Notář může zůstaviteli osvědčit, že byla listina před ním podepsaná, avšak ověření pravosti nahrazuje předcházející datum a ani jeho oprava není přípustná, tím dochází k neplatnosti závěti. Závěť sepsána **ve formě notářského zápisu** musí obsahovat bezpochyby den, měsíc a rok, kdy byla podepsána. Podepsat se na notářský zápis o závěti musí také svědci, tlumočníci, důvěrníci či zástupci, jsou-li u notářského zápisu přítomní.

6.4. Připojení podmínek, času či příkazu k závěti dle českého práva

Občanský zákoník dle ustanovení § 478 stanoví, že jakékoli podmínky připojené k závěti nemají právní následky. Podmínku však nelze chápat ve spojení s § 151o odst.1 Obč.z., podle kterého ve spojení s výsledky řízení o dědictví, může vzniknout věcné břemeno⁵⁷ a dále

⁵⁷ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. 2 sv. Velké komentáře., 1458 s.

ustanovení náhradního dědice a případ k započtení daru dědici darovaného zůstavitelem za jeho života podmínkou uvedenou v závěti není povinnost dědice vyplatit určitou peněžní částku jiným osobám. Ustanovení závěti o povinnosti dědice (dědiců) vyplatit peněžité podíly jiným osobám nemá charakter podmínky, která nemá právní následky (§ 478 Obč.z.). Tomu, komu má být podle závěti zůstavitele vyplacena peněžitá částka, lze důvodně považovat za dědice, a tedy za účastníka dědického řízení (§ 175 b občanského soudního řádu).⁵⁸

Nový občanský zákoník, který nabude účinnosti dne 1.1.2014, však s těmito podmínkami počítá, a to konkrétně v rámci doložení času nebo příkazu. Příkaz sám o sobě se posuzuje jako podmínka rozvazovací, tzn. že pokud nebude příkaz splněn, zůstavení práva se zmaří. Nový občanský zákoník také obsahuje podrobná ustanovení o některých podmínkách a příkazech, ke kterým nebude přihlíženo. Podmínky a příkazy, které by mohly být nemravné, nezákonné či nějakým způsobem nesrozumitelné či nesplnitelné, a to tak, že by bylo zabráněno věc z pozůstalosti zcizit nebo zatížit. Nový občanský zákoník zavádí znovu nalezený pojem „odkaz“, kterým zůstavitele může stanovit určité podmínky. Myslím si, že hlavním cílem tohoto opět zavedeného termínu je určení takové podmínky, kterou by zůstavitel dědice nějakým způsobem omezoval v nakládání s dědictvím nebo mu něco příkazoval něco konat. Odkazovník⁵⁹ podle nového občanského zákoníku není dědicem jako takovým a vůči dědici mu vzniká pohledávka, tedy závazek, který je uložený dědici nebo jiné osobě. V případě, že zůstavitel do posledního pořízení napsal, že za „...*dědice své knihovny ustanovuje svou rodnou obec...*“, jednalo se o odkaz.⁶⁰

„...Dovětkem může zůstavitel nařídít odkaz, stanovit odkazníkovi nebo dědici podmínku, nebo doložit čas anebo uložit odkazníkovi nebo dědici příkaz...“⁶¹. Odkazem je zpravidla věc, která patří zůstaviteli, ale zůstavitel může jako odkaz určit i věc, která je ve vlastnictví jiné osoby (dědice nebo odkazovníka).

⁵⁸ Dle usnesení Městského soudu v Praze, ze dne 28. 2. 2001, sp.zn. 24 Co 51/2001-133

⁵⁹ Odkazovník je osoba, které zůstavitel zůstaví určitý odkaz

⁶⁰ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 25 s.

⁶¹ Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymcestorage/files/Navrh/obcanskeho/_zakoniku_ver_2010.pdf

Pro snazší pochopení přikládám příklad: „...Zůstavitel má dva kamarády Jana a Petra. Jan je vlastníkem historického motocyklu, po kterém touží Petr. Zůstavitel se rozhodne za dědice celého svého majetku, mnohonásobně převyšujícího hodnotu Janova motocyklu, povolat svého kamaráda Jana. Zároveň přikáže Janovi vydat Petrovi jako odkaz zmíněný historický motocykl. Jan má na výběr, zda dědictví přijmout a vydat motocykl, či dědictví odmítnout a motocykl si ponechat...“⁶²

K podmínkám a k doložení času považuji za důležité zmínit důvodovou zprávu k novému občanskému zákoníku, ve které je uvedeno: „...Rozdíl mezi doložením času a podmínkou je zejména v tom, že se doložení času váže vždy na událost, která v budoucnu nastat musí. Při nejistotě, nastane-li okamžik, k němuž má být dědic nebo odkazovník povolán (*dies incertus an*) - např. úspěšné dokončení studia, uzavření sňatku, dosažení zletilosti nebo jiného určitého věku, nehledí se na takové klauzule jako na doložení času, nýbrž na určení podmínky...“⁶³ Je-li zde tedy podmínka a doložení času, stane se osoba dědicem později, než v den zůstavitelovy smrti nebo se jím stane na určitou dobu s tím, že zásadním rozdílem mezi doložením času a podmínkou je to, že událost vázaná doložením času musí vždy nastat, ale u podmínky nastat nemusí.

Institut příkazu, slouží především k tomu, aby zůstavitel určil, jak nebo jakým způsobem se má s jeho částí či celkem dědictví po jeho smrti naložit a tím vlastně omezit dispozičně dědice se zděděným majetkem. Nesplní-li dědic stanovený příkaz, dědicem se nestane - respektive dědictví pozbude. „...Zřejmě nejběžnějším příkazem býval v době platnosti Obecného zákoníku občanského z roku 1811 příkaz k vypravení pohřbu nebo k postavení hrobky...“⁶⁴. Příkaz k vypravení pohřbu určitou osobou je podle platné právní úpravy nejen nemožné, ale i prakticky neproveditelné. O příkazu v závěti sepsané notářským zápisem se dozvídáme až po zahájení dědického řízení.

⁶² Dostupné z : <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/dedicke-pravo/konkretni-zmeny.html/#6>

⁶³ Důvodová zpráva k § 1390-1392 novému Občanskému zákoníku účinného od 1.1.2014

⁶⁴ BEDNÁŘ, Václav., *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011., 34 s.

6.5. Právo pořizovatele závěti na odkaz dle českého práva

Podmínky uvedené v závěti zůstavitelem nezpůsobují její neplatnost, jelikož dědické právo vzniká nezávisle na jakýchkoli podmínkách a ty nemají právní následky.

Klasickou podmínkou, ke které nebude možno přihlížet, bude taková, která bude dědice určitým způsobem svazovat nebo omezovat. Příkladem by mohlo být „dceru Marii ustanovuji dědičkou mé firmy Jan Novák – kominičtví, za předpokladu, že bude v živnosti pokračovat“.

6.6. Právo pořizovatele závěti na odkaz, zřízení podmínky dle ukrajinského práva

Občanský zákoník Ukrajiny, upravuje možnost práva pořizovatele závěti na **odkaz a zřídit závěť s podmínkou**.

Zůstavitel může uvést do závěti **podmínky**, které souvisejí nebo nesouvisejí s jednáním dědiců, za kterých dědic uvedený v závěti má právo na dědění. Příkladem může být existence jiných dědiců, trvalý pobyt na jiném místě, narození dítěte, získání vzdělání atd. Je-li však podmínka uvedená v závěti taková, která odporuje zákonu nebo morálním zásadám, považuje se za neplatnou. Osoba uvedená v závěti nemá právo požadovat uznání podmínky uvedené v závěti za neplatnou na základě toho, že o této podmínce v závěti nevěděla nebo na základě toho, že plnění podmínky na ní nezáleželo.⁶⁵ Avšak podmínka se považuje za nicotnou v případě, že je v rozporu se zákonem nebo s morálními základy společnosti (rozhodnout však o tom může jen soud).⁶⁶

Osobou odkazovníka ze závěti může být osoba, která je nebo není dědicem ze zákona. Předmětem odkazu v závěti může být předání příjemci do vlastnictví nebo na základě jiného práva věc nebo majetkové právo, které jsou nebo nejsou předmětem dědictví. Zůstavitel může tedy zavázat dědice k vykonání úkonu nemajetkového charakteru, jakožto

⁶⁵ Překlad Občanského zákoníku Ukrajiny, čl.1242 odst.3

⁶⁶ Časopis právník, ročník 144, číslo 10, Ústav státu a práva AV ČR ,1184s.

vyřízení osobních dokladů, určení místa a způsobu pohřbení či vykonání určitého úkonu veřejně prospěšného rázu.

Dědic, který na základě odkazu v závěti je zavázán poskytnout objekt k užívání další osobě, vykonává ho jen v rozsahu zděděného majetku po odečtení dlužné částky zůstavitele, která se na tento majetek váže. Odkaz zanechaný v závěti vstupuje v platnost dnem zahájení dědického řízení. Avšak odkaz v závěti pozbývá své platnosti v případě smrti osoby, v jejíž prospěch byl odkaz v závěti zřízen. Kromě podmínky a odkazu lze závětí zřídit věcné břemeno. Toto věcné břemeno je oprávněn zřídit zůstavitel v závěti za účelem zajištění potřeb dalších osob, např.: věcné břemeno na pozemek, přírodní zdroje.

7. FORMA ZÁVĚTI

Právní řád český i ukrajinský upravuje tři formy závěti, které si pořizovatel může zvolit. V této kapitole budu psát zejména o formě závěti dle českého práva, jelikož úprava je velmi podobná.

Český občanský zákoník činí rozdíl mezi závětí soukromou, holografní (sepsaná a podepsaná vlastní rukou) a allografní (zůstavitel musí závěť vlastní rukou podepsat, ale sepsání vlastní rukou není podmíněno). Třetí možná forma závěti je označována jako forma veřejná. Fyzická osoba může pořídit závěť sepsanou úřední osobou - notářem ve formě notářského zápisu jelikož se jedná o formu notářského zápisu.

Nový občanský zákoník, který nabude účinnosti dne 1.1.2014 formy závěti rozděluje systematicky pouze do dvou, a to zda je závěť pořízena veřejnou či soukromou listinou (zde není potřeba působnost úřední osoby).

7.1. Holografní závěť dle českého a ukrajinského práva

Holografní závěť, chceme-li vlastnoruční, je bezesporu nejrozšířenější formou a zároveň nejjednodušší, protože s touto formou závěti nejsou spojeny žádné náklady. Velkou nevýhodou holografní závěti je nebezpečí, že po jeho smrti nebude nalezena, protože ji zůstavitel uschová tak, že nebude nalezena. Kromě toho může být závěť jinou osobou úmyslně poškozena nebo do závěti může být zasáhnuto např. vyškrtnutím části textu či vložením vsuvky.

7.1.1 Vlastnoruční závěť

Vlastnoruční závěť musí být vlastní rukou napsána a podepsána, jinak je neplatná.⁶⁷ Judikatura hovoří o vlastnoruční závěti takto: „...*holografní závěť je platným právním úkonem jen tehdy, byl-li v ní uvedený den, měsíc a rok, kdy byla podepsána; napsána vlastní rukou*

⁶⁷ Obč.z. 40/1964, § 476 a.

*zůstavitele...*⁶⁸ Jak jsem již zmínila, zákon klade důraz na to, aby celý text závěti byl sepsán vlastní rukou pořizovatele závěti proto, aby bylo možné určit její pravost, a to i proto, aby byla zmenšena možnost ovlivňování zůstavitele, obzvláště pak jeho vůle. Rukopis většinou dostatečně identifikuje osobu pisatele a jeho písmo obsahuje pro něj charakteristické rysy, které lze v případech pochybností o platnosti použít při srovnání s jinými psanými dokumenty zůstavitele a prokázat tak, zda závěť byla zůstavitelem skutečně sepsána a podepsána. Při zkoumání pravosti písma a podpisu závěti zůstavitele by se měl brát zřetel na to, že zůstavitel mohl být při sepisování závěti nervózní či v jakémsi zvláštním rozpoložení, které mohlo způsobit značnou úhlednost nebo naopak neúhlednost psaného projevu.

Za dodržení podmínky vlastnoručnosti je třeba také považovat, pokud byla závěť sepsána jinou částí těla než rukou (ať už nohou či ústy), a to z důvodu tělesného postižení. Toto dodržení podmínky bylo stanoveno i rozhodnutím Nejvyššího soudu ČR tak, že závěť sepsána nedominantní rukou zůstavitele se považuje za vlastnoruční, tedy platnou, splní-li všechny ostatní náležitosti holografní závěti⁶⁹.

Jestliže je závěť sepsána na více než jednom listu, je pořizovatel povinen spojit listy tak aby se nedaly oddělit bez jakéhokoli poškození. Dále je povinen pořizovatel závěti každý list vlastnoručně podepsat s uvedením data, kdy k podpisu došlo a může listy očíslovat.

Pořizovatel vlastnoruční závěti si ji smí ponechat u sebe, u jiné osoby (tato osoba musí neprodleně předložit u soudu, jehož obvodu měl pořizovatel své poslední trvalé bydliště, jakmile se dozví o smrti pořizovatele závěti) a nebo ji může uložit u notáře formou úschovy. Úschova je typem právního úkonu, při kterém notář sepíše protokol s pořizovatelem závěti nebo s jeho zmocněncem s náležitostmi dle § 82 odst. 1 notářského řádu. V protokolu uvede všechny osobní údaje, dále údaj o poučení, o formách a náležitostech závěti a o tom, že notář převzal tuto závěť do notářské úschovy. Závěť uložená u notáře se eviduje v Centrální evidenci závětí Notářské komory ČR. Originál této závěti je

⁶⁸ Usnesení Nejvyššího soudu, ze 17. 11. 1998, sp.zn. 21 Cdo 586/98

⁶⁹ Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, ze dne 19.12.2001, sp.zn. 30 Cdo 1975/2001

uložen u notáře po dobu jednoho sta let. Tím, že pořizovatel uloží vlastnoruční závěť u notáře se vyvaruje nebezpečí možné ztráty, neobjevení či zničení a především zachování mlčenlivosti o obsahu závěti.

Nový občanský zákoník, který nabude účinnosti dne 1.1.2014 vykládá holografní závěť dle § 1533 takto: „...*Kdo chce pořizovat v písemné formě beze svědků, napíše celou závěť vlastní rukou a vlastní rukou ji podepíše...*“⁷⁰

7.1.2 Podpis zůstavitele

Podpis, jak již bylo řečeno, je nedílnou součástí platné závěti a ve své podstatě slouží proto, aby dostatečně identifikoval toho, kdo závěť pořídil. Podpis logicky uzavírá celý text závěti a vše co je za podpisem se považuje za nepodstatné. Podpisem se rozumí vypsání jména a příjmení vlastní rukou. „...*Doporučuje se podepisovat závěť celým jménem, postačí však také jen příjmení bez jména křestního, pokud o totožnosti podpisu zůstavitele nejsou žádné pochybnosti...*“⁷¹ Proto se připouští použití zkratky na místo křestního jména (např. „K“ místo „Karel“) i použití vžitého lichotivého jména, např. „Jiřinka“ namísto „Jiřina“. Je-li pořizovatel znám pod pseudonymem a svou vůli tak podepíše, považuje se i toto za podpis.

Doplní-li zůstavitel svou závěť dalším textem za datem podpisu, musí být tento text opět uzavřen uvedením data pořízení textu a podpisem, jinak tato závěť nebude mít doplněný text právní následky, tedy bude neplatná.

7.1.3 Datum podpisu závěti

Proto, aby byla závěť prohlášena za platnou je nezbytné uvést den, měsíc a rok, kdy byla podepsána. Význam data podpisu v závěti je bezesporu to, že při existenci více závětí se určí, která byla sepsána vlastní rukou dříve a která později. Na tomto základě se použije zásada,⁷² která je upravena v § 480 odst.1 Obč.z. jako taková, že závěť se zrušuje

⁷⁰ Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/Obcansky%20zakonik%202011%20PS.pdf>

⁷¹ Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu R 51/84

⁷² zásada lex posterior derogat priori

platnou závěti pozdější neboli nově sepsaná závěť zrušuje tu, které byla sepsána dříve.

Ovšem je zajímavé, že občanský zákoník v § 476a Obč.z. neupravuje otázku, kde má být uvedeno v závěti datum podpisu pořizovatele. Velký akademický komentář k § 476a občanského zákoníku uvádí, že datum podpisu závěti může být umístěno, jak v záhlaví závěti, tak i v jejím textu nebo až na konci závěti u podpisu.⁷³ Výše uvedená publikace však dále uvádí, že je-li údaj (datum podpisu) uveden v bezprostřední blízkosti podpisu, nicméně za podpisem, lze to považovat za výjimku. S tímto názorem se až tak neztotožňuji, a to z jednoho důvodu již uvedeného, že podpis určité osoby je obecně považován za dovršení jejího písemného právního úkonu a k následujícímu textu by se nemělo přihlížet.

7.2. Allografní závěť dle českého a ukrajinského práva

Allografní závěť je druhým typem tzv. soukromých závětí. Závěť v allografní formě oproti holografní nepodmiňuje písemnou formu vlastní rukou pořizovatele a obvykle bývá sepsána pomocí mechanických či elektronických psacích prostředků (např. psacího stroje nebo počítače). Náš český právní řád rozeznává dvě formy allografní závětí, a to obecnou formu a zvláštní, která platí pro osoby, které nemohou číst nebo psát.

7.2.1 Obecná allografní závěť

Tento typ závěti byl znovu zaveden do českého občanského zákoníku novelou s účinností od 1.1.1992, tím touto novelou došlo k zpřísněné allografní formy závěti, aby se předcházelo budoucím sporům. V současném občanském zákoníku je allografní závěť upravena v § 476b Obč.z.

Allografní závěť upravuje postup, kdy zůstavitel či jiná osoba sepisuje závěť jinak než vlastní rukou v jakémkoli jazyce, kterému rozumí

⁷³ Eliáš, Karel a kol. Občanský zákoník: *Velký akademický komentář*: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. Praha: Linde, 2008.

a druhou nepochybnou povinností je přítomnost svědků. Je tedy zcela na vůli zůstavitele kdy, kde a před kým závěť sepiše a podepíše, ale zůstavitel se musí vlastní rukou podepsat a před dvěma přítomnými svědky současně výslovně projevit, že tato listina obsahuje jeho poslední vůli. Svědci musí závěť podepsat, avšak nemusí být u sepisování přítomní. Aby byl projev zůstavitele výslovný, že se jedná o jeho poslední vůli, je možné jej učinit ústně, písemně, případně i jiným jednoznačným způsobem, nesporným a pochyby nevzbuzujícím způsobem, z něhož je zřejmé jeho vědomí skutečnosti, že listina obsahuje jeho poslední vůli a že s jejím obsahem souhlasí.⁷⁴ Ovšem tento požadavek by nebyl splněn, kdyby zůstavitel dal souhlas konkludentně (mlčky) nebo pouhým pokýváním hlavy na položenou otázku.⁷⁵

Osoba svědka má významnou roli v souvislosti s allografní závětí v poskytnutí záruky a dosvědčení toho, že se opravdu jedná o vůli zůstavitele. Svědkem takovéto formy závěti může být pouze osoba, která je způsobilá k právním úkonům a dle zákona to nemohou být osoby nevidomé,⁷⁶ neslyšící, němé, ty, které neznají jazyk, ve kterém se projev vůle činí a takové osoby, které by dle závěti měly dědit. Osobu svědka si zůstavitel může zvolit sám, což představuje jednu ze záruk, že závěť obsahuje skutečně zůstavitelovu poslední vůli a nelze předpokládat ze strany svědků jakýkoli nátlak na něj samotného. Svědek allografní závěti může být i současně i jejím pisatelem, avšak ne každý pisatel této závěti může být i jejím svědkem.⁷⁷ Neslučitelnost svědka a dědice ze závěti či zákona je rozšířeno i o osoby blízké. Pojem osob blízkých je upraven v § 116 Obč.z., kdy kromě příbuzných v řadě přímé, sourozence a manžela jsou osobami blízkými i osoby v poměru rodinném či obdobném, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, pocítovala druhá, jako újmu vlastní. Takovými osobami a tedy nezpůsobilými svědky allografní závěti jsou fyzické osoby, které za právnickou osobu činí právní

⁷⁴ Usnesení Krajského soudu v Brně, ze dne 6.8.1999, sp.zn. 18 Co 397/98

⁷⁵ MIKEŠ, Jiří a MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo: praktická příručka: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2005., 93 s.

⁷⁶ „osoby nevidomé“ ve smyslu ustanovení § 476e obč.zák. se rozumí osoba, jíž zrakové postižení (nekompenzované technickými či jinými pomůckami) zcela znemožňuje, popřípadě podstatně snižuje možnost v celém rozsahu vnímat okolnosti pořízení závěti, o nichž má svědčit. R 62/2006

⁷⁷ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011., 80 s.

úkony (společníci, členové, nebo zaměstnanci právnické osoby) za splnění podmínky pocitování újmy, kterou utrpěla právnická osoba jako újmu vlastní.⁷⁸

Poslední nezbytnou náležitostí při sepsání allografní závěti je uvedení data, (dne, měsíce a roku) podpisu závěti, a to vlastnoručního podpisu takovým způsobem, aby celý text závěti uzavíral logický celek. Nicméně datum podpisu nelze nahradit datem uvedeným v ověřovací doložce, byl-li podpis zůstavitele ověřen notářem na základě ustanovení občanského zákoníku § 72 odst.1 zákona číslo 358/1992 Sb., a to v listině o ověření pravosti podpisu zůstavitele.⁷⁹

7.2.2 Zvláštní forma allografní závěti dle § 476c Obč.z.

Formu allografní závěti dle § 476c odst.1 Obč.z. může zvolit pořizovatel závěti, který nemůže číst nebo psát a musí projevit svoji poslední vůli před třemi současně přítomnými svědky. Oproti obecné allografní závěti se liší hlavně v tom, že zde existuje osoba, která má určitý handicap, a to zpravidla zdravotní, který jí znemožňuje číst nebo psát. Dále se liší tím, že tato zpřísněná forma závěti musí být projevna před třemi současně přítomnými svědky nikoli pouze před dvěma současně přítomnými svědky jako tomu je u allografní závěti dle § 476b Obč.z.

Při pořizení allografní závěti dle § 476c odst.1 Obč.z. musí být v závěti označeno, že osoba pořizovatele nemůže číst nebo psát. Svědci, pisatel (osoba, která listinu napsala) a předčítatel (osoba, která listinu přečetla) musí znát celý obsah závěti v takové řeči, kterou znají a také se musí v závěti uvést jejich jména. Dále musí být uveden údaj o tom, jakým způsobem pořizovatel závěti potvrdí, že tato listina obsahuje jeho poslední vůli a na závěr musí být uvedeny podpisy všech tří svědků. Pisatel a předčítatel listinu podepsat nemusí, nejsou-li současně svědky.⁸⁰ Svědek jako takový může vystupovat jako pisatel, tak i předčítatel, avšak pisatel nesmí být zároveň předčítatelem. Zároveň v této závěti musí být uvedeno,

⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 7.3.2002, sp.zn. 21 Cdo 530/2001

⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 27.4.2005, sp.zn. 30 Cdo 1190/2004

⁸⁰ ŠVESTKA, Jirí et al. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. 2 sv. Velké komentáře.,1451 s.

z jakého důvodu je tento typ závěti použit a proč nemůže být sepsána klasickou allografní formou nebo holografní formou.

V Novém občanském zákoníku, který nabude účinnosti dne 1.1.2014 je ujednání o allografní závěti rozšířeno: „... jejíž obsah musí být tlumočen zvláštním způsobem dorozumívání, který si zůstavitel zvolí, svědkem, který závěť nepsal; všichni svědci musí ovládat způsob dorozumívání, kterým je obsah listiny tlumočen...“

7.3. Závěť ve formě notářského zápisu

Notářský zápis, který sepisuje notář, je právní úkon, jehož předmětem je závěť. Závěť musí splňovat náležitosti stanovené pro sepisování notářských zápisů zákonem č. 358/1992 Sb notářského řádu.⁸¹ Notářské zápisy mají dle § 6 Not. Ř. povahu veřejné listiny⁸² s originálními podpisy notáře i účastníků, jež se ukládají do kovové skříně v notářské kanceláři u notáře, který je sepsal. Tuto formu závěti si může zvolit kdokoli – respektive fyzická osoba plně způsobilá k právním úkonům a ti, o nichž to přímo stanoví zákon. Pořízení závěti formou notářského zápisu je upraveno v § 476d a v § 476d odst.2 Obč.z., kde je stanoveno, které osoby musí vždy použít formu notářského zápisu, oproti odstavci 3 nebo 4 mají osoby ve zmíněném paragrafu možnost volby této formy. Mohli bychom tedy říci, že notářský zápis je jakousi univerzální formou pořízení závěti pro případ smrti. Obligatorní forma závěti se vyskytuje ve dvou případech, jíž se zřizuje závěť nezletilou osobou, starší patnácti let a má-li se dle závěti zřídit nadace. Sepsání závěti formou notářského zápisu notářem lze předcházet případným sporům nebo výkladovým potížím, kterým by například sepsáním vlastnoruční závěti mohlo nastat. Tím, že závěť notářským zápisem má povahu veřejné listiny, podává spolehlivý důkaz o osobě pořizovatele, kde, kdy a jakým notářem byla sepsána a v poslední řadě, a to i bez žádosti ze strany pořizovatele je závěť zapsána do neveřejného elektronického seznamu. Od 1.1. 2001 je povinností notáře, aby dojde-li k sepsání závěti formou notářského zápisu

⁸¹ Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (dále též „Not.Ř.“)

⁸² Srovnání oproti § 134 občanského soudního řádu

tuto skutečnost oznámil Notářské komoře České republiky, která vede Centrální evidenci závětí, (do této doby byla oznamovací povinnost podmíněna okresnímu soudu pod jehož obvod spadalo trvalé bydliště zůstavitele).⁸³

7.3.1 Náležitosti notářského zápisu - závěti

Náležitosti upravující pořizení závěti notářským zápisem nalezneme v zákoně pod č. 358/1992 Sb. notářského řádu, a to v části pojednávající o náležitostech notářských zápisů o právních úkonech, který kromě závěti sepsané notářským zápisem upravuje například náležitosti notářského zápisu o vydědění, o odvolání závěti či o odvolání vydědění.

Závěť je možno sepsat v českém nebo slovenském jazyce, jak uvádí § 58 notářského řádu. Nastane-li situace, že osoba zůstavitele nezná jazyk, ve kterém se závěť sepisuje, je třeba přítomnost tlumočnicka, který je povinen se prokázat platným úředním průkazem tlumočnicka, není-li notáři znám. V závěti sepsané notářským zápisem musí být uvedeno jméno, příjmení a datum narození pořizovatele závěti, současně musí být uvedeno místo, den, měsíc a rok úkonu. Prohlášení účastníka, že je způsobilý k právním úkonům a posléze prohlášení, že notář ověřil totožnost účastníka. Dále ustanovení o tom, že notářský zápis byl účastníku notářem přečten a poté účastníkem schválen. Nedílnou součástí závěti je podpis pořizovatele závěti, otisk úředního razítka notáře a jeho vlastnoruční podpis. Dle ustanovení § 90 notářského řádu o závětech sepsaných notářským zápisem se nevydávají stejnopisy notářského zápisu, ale lze vydat prosté opisy, tj. bez doložky o souhlasu opisu s prvopisem listiny. Takový prvopis lze vydat jen pořizovateli nebo jeho zmocněnci, který se prokáže plnou mocí s úředně ověřeným podpisem.⁸⁴ Je vhodné, aby notář pořídil prostou kopii závěti pro založení do příslušného spisu. Po pořizení závěti notářským zápisem má notář povinnost zapsat tuto skutečnost do Centrální evidence závětí údaje o takové listině dle předpisu přijatým sněmem Notářské komory dle § 37

⁸³ Centrální evidenci závětí se budu věnovat níže

⁸⁴ MIKEŠ, Jiří., MUZIKÁŘ, Ladislav, *Dědické právo v teorii a praxi*, Praha: Leges, 2011, 110 s.

odst.3 písm.o a dále originál tohoto zápisu uloží ve své kanceláři, a to „...do kovové skříně neprodleně, tedy ihned po jejich vyhotovení...“⁸⁵

Takto uložená závěť se ponechává u notáře na dobu sta let a její opis, jako součást příslušného spisu se ponechává na dobu deseti let, poté se spis skartuje. Tím je zaručeno, že bude určitá závěť u notáře vždy nalezena.

Notář originál závěti sepsané notářským zápisem uloží ve své kanceláři a do doby k projednávání dědictví ho nesmí nikomu vydat.

7.3.2 Podmínky sepsání závěti notářským zápisem

Závěť ve formě notářského zápisu může sepsat kterýkoli notář, bez ohledu na bydliště zůstavitele. Závěť sepsaná notářem, tedy veřejná listina, poskytuje značnou záruku platnosti, bez vad, s odbornými znalostmi a zkušenostmi notáře a také s nemožností případných dědiců ovlivnit pořizovatele v sepisování závěti. Při sepisování závěti by měl notář upozornit zůstavitele na neopomenutelné dědice a tím předejít možnosti sepsanou závěť napadnout.

Je-li závěť sepsána formou notářského zápisu z důvodu **nedostatku věku**, tedy nezletilosti pořizovatele závěti, musí tato osoba mít plnou způsobilost k právním jednáním a musí být tento notářský zápis sepsán bez přítomnosti zákonného zástupce nebo jiné osoby (kromě notáře). Nezletilci mají způsobilost pouze k právním úkonům a svou povahou přiměřeným rozumové a volní vyspělosti, která odpovídá jejich věku. O tom, kdy nezletilé osoby mohou právně jednat rozhodují objektivní hlediska, jako jsou rozpoznávací a volní schopnosti, které mají většinou nezletilé osoby od určitého věku a vyskytne-li se rozpor mezi skutečným stavem rozpoznávacím a volní schopnosti, je nutno k tomuto rozporu přihlídnout. Druhým hlediskem je hledisko způsobilosti osoby nezletilce k právním úkonům, tedy pokud zůstavitel není způsobilý k právním úkonům, tak úkon bude absolutně neplatný. Co se týká historického vývoje

⁸⁵ BÍLEK, Petr et al., *Notářský řád a řízení o dědictví: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. xxix, 263 s.

osoby nezletilé a její možnosti zřídit závěť, nalezneme již v občanském zákoníku z roku 1811, který tento pojem nazývá jako způsobilost “nedospělých”. Notářský řád z roku 1850 přiznává také možnost sepsat nezletilci závěť, avšak v přítomnosti dvou svědků. Občanský zákoník č.141/1950 Sb. stanovil, že nezletilec může sepsat jakési pořizení o tom, čeho nabyl vlastní prací, ne tedy o veškerém svém majetku. Občanský zákoník č. 40/1964 Sb. zprvu neobsahoval žádné speciální ustanovení o zřízení závěti nezletilcem a tento případ ponechal na posouzení teorie, avšak v novele občanský zákoník pod 509 /1991 Sb, která doplňuje a upravuje číslem. se objevuje ustanovení, které umožňuje nezletilým pořídít závěť notářským zápisem, což trvá dosud. Nový občanský zákoník, který nabude účinnosti dne 1.1.2014 stanoví v § 1526 „...*kdo dovršil patnácti let věku a dosud nenabyl plné svéprávnosti, může pořizovat bez souhlasu zákonného zástupce formou veřejné listiny...*“⁸⁶ a oproti platnému občanskému zákoníku se znění nijak neliší a nepřináší změny.

Platný Občanský zákoník stanoví zvláštní požadavky při sepisování závěti notářským zápisem s některými pořizovateli. Jedná se o osoby, které **nemohou číst ani psát**. Tyto osoby při sepisování své závěti musí mít přítomné dva svědky úkonu, kteří jsou přítomni při projevu účastníka o tom, co má být pojato do notářského zápisu a dále při předčítání notářského zápisu a schválení tím, v jehož zájmu byli přítomni. Má-li účastník schopnost seznámit se s obsahem závěti sepsaným notářským zápisem pomocí přístrojů nebo speciálních pomůcek (např.zvětšovací sklo) a je schopen se vlastnoručně podepsat, tak není dvou svědků úkonu potřeba. Je-li pořizovatel závěti **hluchý nebo němý**, tak může dle § 67 notářského řádu pořídít závěť formou notářského zápisu, a to i za předpokladu, že navíc nemůže číst nebo psát. Může-li účastník číst a psát a je hluchý, notářský zápis je povinen si přečíst a v něm vlastní rukou připsat, že jej četl a že jej schvaluje. Je zřejmé, že podle § 63 písm.h notářského řádu musí pořizovatel závěti též notářský zápis podepsat.⁸⁷ Nemůže-li však hluchý, němý nebo hluchoněmý účastník číst nebo psát, musí být kromě svědků úkonu přibrán jeho důvěrník, který se s ním umí

⁸⁶ Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/Obcansky%20zakonik%202011/%20PS.pdf>

⁸⁷ BÍLEK, Petr et al. *Notářský řád a řízení o dědictví: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. xxix, 256 s.

dorozumět. Jeho prostřednictvím notář zjistí, zda účastník zápis schvaluje. Osoba důvěrníka může být dle notářského řádu i soba účastníku blízká a to i tlumočnick pro styk s osobami hluchoněnými dle §3 odst. 2 Zákona č.36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících. Tlumočnickem nemůže být osoba na věci zúčastněná (dědic nebo jemu osoba blízká) ani osoba blízká zůstaviteli. Důvěrník ani svědci úkonu nebudou přibráni k závěti sepsané notářským zápisem, pokud má účastník schopnost se seznámit s obsahem právního úkonu pomocí přístrojů nebo speciálních pomůcek a je schopen se vlastnoručně na listinu podepsat.

Při sepisování závěti notářským zápisem mohou být v určitých případech povoláni svědci, jak jsem již zmínila, a to buď svědci totožnosti, nebo svědci úkonu. **Svědci totožnosti** přicházejí v úvahu tehdy, nezná-li notář pořizovatele a jeho totožnost nelze prokázat jeho platným úředním průkazem.⁸⁸ V takovém případě může být totožnost potvrzena dvěma svědky, ale jen takovou osobou, kterou notář osobně zná nebo takovou, která se mu prokáže platným úředním průkazem.

Jsou-li přibráni **svědci úkonu**, notář uvede do notářského zápisu důvod jejich účasti tedy, že účastník nemůže číst nebo psát (srov. § 68 odst. 4 Not.Ř.). Svědci úkonu nemusí být účastni celému jednání o obsahu notářského zápisu. Vždy však musí být přítomni při projevu účastníka o tom, co má být pojato do notářského zápisu, při jeho projevu, jímž schvaluje notářský zápis, a v době, kdy se tento účastník seznamuje s obsahem notářského zápisu, tedy v době, kdy mu je notářský zápis předčítán nebo si ho čte, může-li číst.⁸⁹ Podle rozsudku nejvyššího soudu ČR sp. zn.30 Cdo 164/2004 „...*při celém úkonu pořizování závěti tím, kdo nemůže číst nebo psát, tedy při prohlášení zůstavitele o tom, jaká je jeho poslední vůle, při sepisu listiny, při přečtení závěti, při tom, když zůstavitel potvrdí, že listina obsahuje jeho pravou vůli a při podpisu svědků musí být současně a nepřetržitě přítomní všichni tři svědkové úkonu, včetně pisatele a předčitatele, nejsou-li též svědky...*“⁹⁰ Svědky totožnosti či

⁸⁸ Zákon nedefinuje pojem „platný úřední průkaz“ ani nehovoří o průkazu totožnosti. Nepochybně půjde o úřední průkaz, na základě kterého je možno zjistit totožnost jeho držitele. Tímto průkazem je občanský průkaz, cestovní pas, ale i ostatní průkazy vystavené příslušným státním orgánem a opatřené fotografií držitele tohoto průkazu.

⁸⁹ FIALA, Roman, *Notářský zápis o závěti podle § 65 odst. 1 not. Řádu*, Ad Notam 5/2011, 31 s.

⁹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 4.5. 2004, sp. zn. 30 Cdo 164/2004

svědky úkonu nemohou být osoby dle § 66 notářského řádu, které nejsou plně způsobilé k právním úkonům nebo osoby, které nemohou číst nebo psát. Nemohou jimi být ani osoby účastníkům blízké a osoby, které jsou na věci zúčastněny (s výjimkou důvěrníků) a pracovníci notáře, který notářský zápis sepisuje.

7.3.3 Svědek závěti dle českého práva

Závěť, kterou nenapsal zůstavitel vlastní rukou, musí zůstavitel vlastní rukou podepsat a před **dvěma současně přítomnými svědky** výslovně projevít, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Svědci jako osoby přítomné při tomto úkonu se musí na závěť podepsat bez ohledu na pořadí. Je důležité zmínit, že svědek závěti je ten, kdo byl touto funkcí předem pověřen a s tímto pověřením srozuměn, není tedy svědkem ten, kdo byl tomuto úkonu náhodně přítomen.

Platný občanský zákoník upravuje osobu svědka § 476 písm.e tak, že svědky mohou být pouze osoby, které jsou způsobilé k právním úkonům. Svědky nemohou být osoby nevidomé, neslyšící, němé, ty, které neznají jazyk, ve které se projev vůle činí, a osoby, které mají podle závěti dědit. Osoby nevidomé dle § 476 písm.e Obč.z., jak jsem již uvedla ve své práci výše, osoby zrakově postižené, kterým zcela znemožňuje nebo podstatně snižuje možnost v celém rozsahu vnímat okolnosti pořízení závěti a jako svědci nemohou vystupovat, tedy svědčit. Nejvyšší soud rozsudkem⁹¹ stanovil, že vycházel ze závěru, že svědkyně E.V. nebyla jako svědkyně sporné závěti způsobilou osobou ve smyslu ustanovení § 476e, věta druhá, Obč.zák. „neboť „je nevidomá“, a že „přítomnost takového nezpůsobilého svědka způsobuje bez dalšího neplatnost allografní závěti pro rozpor se zákonem ve smyslu ustanovení §39 Obč.zák., „Okolnost, že svědkem závěti byla osoba nevidomá (§ 476e Obč.zák.), způsobuje neplatnost závěti vždy v celém rozsahu dle § 39 Obč.zák.

⁹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2005, sp. zn. 30 Cdo 2567/2004

Občanský zákoník v § 476 f stanoví, že ten, kdo je závětí povoláný, nebo ten, kdo má dědit ze zákona či osoby jim blízké, nemohou při pořizování závěti působit jako úřední osoby, svědci, pisatelé, tlumočníci nebo předčitatelé. Nejvyšší soud ČR rozhodl v této věci tak, že: „...dědicem ze závěti, příp. svědkem závěti, může být i osoba, která na žádost zůstavitele tuto závěť sepsala...“⁹² a také v usnesení 30Cdo 1765/2004 Nejvyšší soud ČR rozhodl, že v případě, že jeden ze svědků (pisatel, předčítatel) allografní závěti pořízené ve smyslu ustanovení § 476c Obč.zák., nespĺňuje podmínky vymezené ustanoveními § 476e a § 476f Obč.zák. pouze ve vztahu k některému z více dědiců povolaných k dědění touto závětí, pak je závěť neplatná pouze v části týkající se tohoto dědice (§41 Obč.zák.). Tedy nastane-li situace, že při sepisování závěti se dvěma svědky bude jeden ze svědků osobou blízkou některému ze závětních dědiců, bude závěť neplatná jen v té části, kde bylo pořízeno ve prospěch závětního dědice. Části závěti, která se týkala pořízení ve prospěch jiných dědiců, se nebude neplatnost dotýkat.

7.3.4 Svědek závěti dle ukrajinského práva

Pořizovatel závěti na základě svého svobodného rozhodnutí může zažádat o osvědčení své závěti za přítomnosti svědků. Svědci musí mít plnou právní způsobilost, tedy způsobilost k právům a povinnostem. Jako svědci nemohou vystupovat notáři nebo jiné osoby vykonávající vedoucí funkci nebo úředníci, kteří závěť osvědčují, dědici ze závěti, rodinní příslušníci a blízcí příbuzní dědiců ze závěti a dále osoby, které nejsou schopné závěť přečíst. Při sepsání závěti musí být uvedeny osobní údaje svědků a posléze závěť musí být přečtena nahlas a následně podepsána.

Přítomnost osoby svědka bude také povinna za situace, kdy není pořizovatel závěti schopen přečíst závěť sám, a to v důsledku tělesného postižení.

⁹² Usnesení Nejvyššího soudu v Praze, ze dne 20. 11. 2009, sp. zn. 21 Cdo 1986/2009

7.4. Privilegovaná závěť dle českého a ukrajinského práva

7.4.1 Privilegovaná závěť dle českého práva

Privilegovaná závěť neboli tzv. **závěť s úlevami** je pro český právní řád opakovaně nalezeným institutem. Do roku 1950 byl standardním pořizáním závěti a tento termín se opětovně zavádí účinností nového občanského zákoníku. Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku uvádí, že se inspiroval předválečnou osnovou a občanským zákoníkem rakouským, polským, italským a nizozemským.⁹³ Tuto formu závěti bude možno zřídit i přesto, že nejsou splněny všechny formální náležitosti, které by za „normálních“ okolností zakládaly neplatnost. Pravidelně se např. nevyžaduje současná přítomnost všech svědků, u svědků se nevyžaduje plná svéprávnost nebo zletilost atd.

Tato nová forma závěti bude určena pro osoby, které díky nečekané situaci nebo událostem nemohou využít tradiční formu závěti. Nečekanými událostmi může být válka, živelná pohroma či jakékoli ohrožení života, ve kterém se nachází osoba, jež chce pořídit závěť.

Závěť s úlevami může být pořízena, jestliže je důvodná obava, že by zůstavitel zemřel dříve, než by mohl pořídit závěť ve formě veřejné listiny. Poslední vůli může zaznamenat i starosta obce, na jejímž území se zůstavitel nalézá, za přítomnosti dvou svědků. Za týchž podmínek může zaznamenat zůstavitelovu poslední vůli i ten, kdo je podle jiného právního předpisu oprávněn starostu zastupovat.⁹⁴

Nový občanský zákoník zavádí, že pro tyto případy se vyžadují dva svědci, kteří dosáhli věku alespoň čtrnácti let s tím, že současná přítomnost obou svědků se vyžaduje jen u soukromé závěti pořízené ve stavu nouze. Ústně pořídit závěť lze pouze před třemi přítomnými svědky. Privilegovanou závěť může také dle nového občanského zákoníku sepsat za přítomnosti dvou svědkům velitel námořního plavidla nebo letadla, popřípadě jeho zástupce na palubě námořního plavidla a plujícího pod

⁹³ Důvodová zpráva §1368-1375 k novému Občanskému zákoníku účinnému od 1.1.2014

⁹⁴ Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/2011/Vladni/_navrh/_obcanskeho_zakoniku_2011_DZ.pdf

státní vlajkou České republiky nebo letadla zapsaného v leteckém rejstříku v České republice, pokud mu v tom nebrání péče o bezpečnost plavby nebo letu. Je-li závěť pořízena na palubě námořního plavidla, zapisuje se do lodního deníku, který se předá zastupitelskému úřadu České republiky nejbližší přístavu, do něhož námořní plavidlo připluje. Popřípadě se předá orgánu veřejné moci, u něhož je námořní plavidlo zapsáno v námořním rejstříku. Pořízení závěti na palubě letadla se zaznamená v palubním deníku a závěť se předá (bez zbytečného odkladu) zastupitelskému úřadu ČR, který je nejbližší místu, kde letadlo přistálo v zahraničí, popřípadě orgánu veřejné moci, u něhož je letadlo zapsáno v leteckém rejstříku.

Nový občanský zákoník, který nabude účinnosti dne 1.1.2014 v § 1535 počítá s možným ozbrojeným konfliktem či vojenskými operacemi a tím také s možností zaznamenat poslední vůli vojáka nebo jakékoli jiné osoby příslušející k ozbrojeným silám. Tato poslední vůle musí být sepsána za přítomnosti dvou svědků, a to před velitelem vojenské jednotky České republiky nebo jiným vojákem v hodnosti důstojníka či vyšší. Závěť velitel bez zbytečného odkladu předá veliteli nadřízeného velitelství, odkud by se měla bez zbytečného odkladu předat Ministerstvu obrany České republiky.

7.4.2 Privilegovaná závěť dle ukrajinského práva

Ukrajinský občanský zákoník institut privilegované závěti upravuje v článku 1252 pod názvem „osvědčení závěti jinou úřední osobou nebo osobou ve funkci.“ Úřední nebo jiná osoba ve funkci osvědčí závěť osobě, která se nachází v léčebně, v nemocnici či jiném zdravotnickém zařízení, v domě s pečovatelskou službou, domově důchodců a v zařízení pro postižené. Osoby, které mohou osvědčit tuto závěť, jsou náměstek pro výkon lékařské funkce, lékař konající službu, ředitel nemocnice či ředitel nebo hlavní lékař domova důchodců či zařízení pro osoby tělesně postižené. Závěť může sepsat také osoba, která se nachází v průběhu plavby na námořní nebo říční lodi, která se plaví pod vlajkou Ukrajiny, s tím, že tuto závěť může osvědčit pouze kapitán této lodi. Závěť osoby, která se nachází v pátrací nebo jiné expedice, může osvědčit vedoucí této expedice. Velitel jednotky, útvaru, úřadu nebo

zařízení může také osvědčit závěť, a to osoby příslušníka armády v místech dislokace vojenských jednotek, útvarů, vojenských základen. Tam, kde není notář pověřený k provedení ověřovacích úkonů, může závěť osvědčit příslušník armády, zaměstnanci a jejich rodinní příslušníci. Poslední možností připouštějící zřídit závěť s výjimkou je určena pro osoby, které jsou ve vazbě či ve výkonu trestu odnětí svobody, tyto osoby mohou pořídit závěť jen za přítomnosti dvou svědků.

8. ÚSCHOVA ZÁVĚTÍ U NOTÁŘE DLE ČESKÉHO A UKRAJINSKÉHO PRÁVA („TAJNÁ ZÁVĚŤ“)

8.1. Úschova závěti u notáře dle českého práva

Jakákoli z forem závětí, popřípadě listina o vydědění, může být po sepsání ponechána v rukou zůstavitele nebo ji může svěřit jiné osobě do úschovy. Tato úschova může být ponechána v rukou soukromé osoby nebo úřední osoby, tedy notáře. Ponechá-li zůstavitel v úschově svou poslední vůli soukromé osobě, může mít tento úkon i nepříznivé následky. Uschovatel může závěť ztratit, může být jím či někým jiným poškozena nebo může být její existence zamlčena a v řízení o dědictví po zůstaviteli nevyjde najevo. Těmto rizikům zůstavitel může bezpečně předejít uložením své závěti do notářské úschovy, jejíž postup je upraven § 83 notářského řádu. Notář, kterého si zůstavitel vybere, sepíše o přijetí závěti do úschovy protokol, ve kterém uvede jméno, příjmení pořizovatele závěti, místo bydliště a zejména jeho rodné číslo či datum narození. Tento protokol o úschově závěti bude předán zůstaviteli, pokud se k notáři dostaví osobně. Závěť lze notáři předat prostřednictvím zmocněnce, který se u notáře musí prokázat zvláštní plnou mocí vydanou pořizovatelem. Podle ustanovení § 83 odst.2 notářského řádu vydá notář tomuto zmocněnci jedno vyhotovení protokolu o přijetí uvedené listiny do úschovy a další vyhotovení zašle pořizovateli doporučeně nebo formou datové schránky, má-li ji pořizovatel závěti zřízenou, aby byl informován o tom, zda zmocněnec vystupoval v této věci v mezích plné moci.⁹⁵

Notář poté zapíše závěť do běžného seznamu závětí a následně zapíše do Centrální evidence závětí. Dále je povinen notář uložit závěť do obálky, zalepit ji a opatřit úředním razítkem přes uzavřenou část. Zalepenou obálku nadepíše jménem, příjmením, bydlištěm a číslem ze seznamu závětí a uloží ji do kovového trezoru.

Zůstavitel, jak jsem již uvedla, může kdykoli svou závěť změnit, zrušit či sepsat novou. Zůstavitel může požadovat po notáři, aby závěť,

⁹⁵ MIKEŠ, Jiří., MUZIKÁŘ, Ladislav.,: *Dědické právo v teorii a praxi*, Praha: Leges, 2011, 108 s.

kteřá byla uložena v úschově, vydal zpět. Tato závěť může být vydána jen pořizovateli či tomu, kdo se prokáže zvláštní plnou mocí, která ho opravňuje k převzetí závěti z notářské úschovy. O vydání závěti se sepíše protokol, kdy se jedno vyhotovení vydává zmocněnci a další vyhotovení se zašle pořizovateli a jedno vyhotovení se založí do spisu notáře.

8.2. Tajná závěť dle ukrajinského práva

Ukrajinský občanský zákoník upravuje institut tajné závěti v článku 1249, ve kterém je stanoven postup notáře a zůstavitele při tajné závěti. Zůstavitel sepíše tajnou závěť, kterou předá notáři v uzavřené obálce. Na obálce musí být podpis zůstavitele. „...*Notář uvede na této obálce svůj podpis, pečeť, datum a ověřující zápis a v přítomnosti zůstavitele uloží obálku do jiné obálky, kterou zapečetí...*“⁹⁶ Zemře-li zůstavitel, notář zahájí řízení o dědictví a určí den, kdy přečte obsah závěti. Pozůstalí rodinní příslušníci a příbuzní musí být obesláni datem čtení závěti a místem konání. Pokud není známo místo pobytu jmenovaných osob je nutné sdělit dobu a místo konání otevření tajné závěti pomocí sdělovacích prostředků.

Rozhodne-li se pořizovatel tajné závěti, že si přeje tajnou závěť změnit nebo zrušit, musí předat notáři osvědčení o totožnosti s žádostí o zrušení tajné závěti. Na žádosti musí být uveden ověřený podpis pořizovatele závěti. Tato žádost bude spolu s kopií prohlášení přidána do úschovy k notáři, který poté vrátí zůstaviteli podepsanou obálku se závětí.

⁹⁶ Časopis právník, ročník 144, číslo 10, Ústav státu a práva AV ČR ,1185s.

9. CENTRÁLNÍ EVIDENCE ZÁVĚTÍ DLE ČESKÉHO A UKRAJINSKÉHO PRÁVA

9.1. Centrální evidence závětí dle českého práva

Centrální evidence závětí (dále též „CEZ“) je neveřejný seznam spravovaný v elektronické podobě, který vede, provozuje a spravuje Notářská komora České republiky (dále jen „Komora“) v rámci Centrálního informačního systému (dále též „CIS“), který je upraven v organizačním řádu Notářské komory České republiky a notářských komor.⁹⁷ CIS obsahuje kontrolní mechanismus, který spočívá v tom, že každý notář může pomocí elektronického přenosu dat vyhotovit kontrolní výpis svých evidovaných listin jako jsou závěti, listiny o vydědění, listiny o ustanovení správce dědictví. Do doby, než byl zaveden Centrální informační systém, bylo nutno oznamovat soudu sepsání závěti formou notářského zápisu nebo úschovy závětí. Centrální informační systém byl spuštěn Komorou dne 1.1.2000, avšak v počátku se nejednalo o fungování systému jako takového, ale o jakýsi komunikační prostředek mezi notáři a notářskou samosprávou. Komora od 1.1.2001 zavedla postupně centrální evidenci závětí, správu dědictví, notářských úschov, rejstřík zástav a manželských smluv v elektronické podobě přístupnou výhradně pro všechny notáře na území ČR. Komora v Centrální evidenci závětí kromě závětí eviduje listiny o vydědění a listiny o správě dědictví sepsaných notářským zápisem (případně jejich odvolání) a eviduje přijaté závěti a listiny o vydědění do úschovy notáře. Listiny o správě dědictví musí být pořízené vždy formou notářského zápisu. CEZ rozděluje závěti dle toho, zda je známo rodné číslo pořizovatele, zda je známo datum narození pořizovatele a zvláště takové, či zda není známo datum narození pořizovatele ani rodné číslo.

Bezodkladně poté, co notář sepíše závěť, listinu o vydědění, ustanovení správce dědictví ve formě notářského zápisu, přijme závěť do

⁹⁷ Předpis Notářské komory České republiky §1, odst.1, kterým se stanoví postup při vedení, správě a provozu Centrální evidence závětí (předpis o Centrální evidenci závětí),. znění platné od 3.1.2005

úschovy notáře, musí provést zápis do CEZ, do kterého notář vstoupí prostřednictvím internetového prohlížeče. Přístup do elektronického systému je chráněn šifrovaným heslem.

V CEZ se evidují tyto údaje:

- a) jméno, příjmení, rodné číslo, není-li rodné číslo nebo není-li rodné číslo známo, datum narození a bydliště pořizovatele,
- b) běžné číslo seznamu závětí notáře, u něhož je závěť uložena, nebo běžné číslo seznamu závětí soudu, u něhož je závěť uložena,
- c) jméno, příjmení a sídlo notáře, u něhož je závěť uložena, nebo název a sídlo soudu, u něhož je závěť uložena.

„ ...Do 31.1. každého roku provádí notář kontrolu závětí a listin o správě dědictví porovnáním kontrolního soupisu se svým seznamem těchto listin...“⁹⁸ Po nahlášení údajů do CIS provede notář kontrolní výtisk, který je povinen založit do příslušného notářského spisu. Notář pověřený soudem jako soudní komisař po smrti zůstavitele prošetří, zda se v CEZ nachází či nenachází závěť nebo listina o vydědění či listina o ustanovení správce dědictví a výtisk o výsledku šetření založí do příslušného dědického spisu.

9.2. Centrální evidence závětí dle ukrajinského práva

Centrální evidenci závětí (dále též „CEZ“) je také užívána na **Ukrajně**. Tento systém evidence závětí pro Ukrajinu vstoupil v platnost 20.04.2011. Tuto registraci provádí Ministerstvo spravedlnosti Ukrajiny způsobem stanoveným v Ancestral registru,⁹⁹ který ve své podstatě funguje stejným způsobem jako Centrální evidence závětí v ČR. Ustanovení jednotné evidence závětí a věcí dědických je určen k ochraně vlastnických práv a zájmů občanů i právnických osob. Jedná se o počítačovou databázi obsahující informace o závětech a dědických případech. Přístup do tohoto systému má pouze notář, soukromý notář, který uzavřel smlouvu s administrátorem tohoto systému a tím má přístup k jednotnému rejstříku prostřednictvím počítačové sítě Ministerstva

⁹⁸ MARCEL Josef, HOLÍK Luboš, *Vývoj elektronizace notářství*, Ad Notam 4/2009, s. 131

⁹⁹ schváleném Ministerstvem spravedlnosti Ukrajiny dne 07.07.2011 pod číslem № 1810/5, registrována u Ministerstva spravedlnosti Ukrajiny 11.07.2011 pod číslem № 831/19569.

spravedlnosti. Centrální evidence obsahuje závěti, dědické smlouvy a jejich změny, zrušení závětí a ukončení smluv, osvědčení o dědictví.

Notář a soukromý notář jsou povinni zapsat závěť do centrální evidence závětí změny a jejich zrušení, dědické smlouvy .

V CEZ se evidují tyto údaje:

- a) jméno, příjmení zůstavitele, datum, místo narození (pokud není známo, tak název země),
- b) identifikace smlouvy zda se jedná o závěť, závěť mezi manžely, tajnou smlouvu a dědickou smlouvu mezi manžely, dědice, vydání duplikátu (opisu) smlouvy.
- c) dále se zapíše číslo v registru, pokud existuje, pro registraci notářských dokumentů a nakonec datum a místo evidence.

Notáři, kteří nemají přímý přístup k centrální evidenci, informace včetně smluv a dědických dohod, osvědčení o dědictví vytvoří a implementují do registru pomocí registračního formuláře stanoveném v přílohách 1-9.¹⁰⁰ Dle článku 8 Úmluvy o zavedení evidence závětí, může každá osoba získat informace z centrální evidence (pokud poskytuje osvědčení nebo jiný doklad potvrzující úmrtí zůstavitele) a to, jak o povaze a dnu sestavení závěti, tak o notáři, u kterého je uložena. Na tomto základě bude po smrti zůstavitele poskytnut přístup osobě, která by nastoupila jako dědic ze závěti.

Kromě centrální evidence závětí na Ukrajině, byla podepsána v Kyjevě dne 12.5.2001 Úmluva, která byla ratifikována Ukrajinou dne 10.7.2010, ve které se stala členem jednotného systému evidence závětí a dědických smluv. Jedná se o registr členů Úmluvy, který obsahuje informace o závětech a dědických smlouvách členů Úmluvy certifikovaných a registrovaných v zahraničí. Nyní bude ministerstvo spravedlnosti registrovat každou závěť vydanou na Ukrajině a sdílet ji s ostatními členy. V současné době byla Úmluva podepsána členskými státy Rady Evropy - Belgie, Estonsko, Španělsko, Itálie, Litva, Lucembursko, Nizozemsko, Portugalsko, Turecko a Francie.

¹⁰⁰ Usnesení Ministerstva spravedlnosti Ukrajiny ze dne 11.07.2011 pod číslem № 831/19

10. DĚDICKÁ NEZPŮSOBILOST DLE ČESKÉHO A UKRAJINSKÉHO PRÁVA

10.1. Dědická nezpůsobilost dle českého práva

Dědická nezpůsobilost zahrnuje případy, kdy se potencionální dědic dopustil tak závažného jednání, že je vyloučen z dědického nástupnictví a tím možnosti dědit, pokud mu čin zůstavitel neodpustil. Institutem dědické nezpůsobilosti je zůstavitel chráněn zákonem proti skutečnosti, že by mohl mít ze zanechaného majetku (ať už movitého či nemovitého) prospěch někdo, kdo proti němu spáchal trestný čin. V praxi se vyskytují případy, kdy si lidé institut dědické nezpůsobilosti a vydědění pletou, zaměňují či si případně myslí, že se jedná o totožné pojmy. Tato úzká vazba je nejspíše dána tím, že důvodem pro vydědění dle § 469a odst. 1 písm. c Obč.z. je odsouzení za úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku a nezpůsobilým dědicem je ten, kdo se dopustil úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům. Při vydědění je zcela na vůli zůstavitele, zda možného dědice respektive potomka vydědí či nikoliv. Zdůrazňuji, že zůstavitel může vydědit pouze potomky. Pokud má tedy zůstavitel např. syna Karla, který proti zůstaviteli spáchal trestný čin, existuje potenciální možnost, že se zůstavitel zachová pasivně a při sepisování závěti nevyužije možnosti dědice vydědit. V tomto případě je zůstavitel chráněn institutem dědické nezpůsobilosti. U dědické nezpůsobilosti může dotýčný dědit, a to za podmínek, že zůstavitel dědici jeho čin odpustil.

Důvody dědické nezpůsobilosti jsou taxativně vymezeny v § 469 Obč.z. podle kterého je dědicky nezpůsobilý ten :

- a) kdo se dopustil úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům anebo
- b) kdo se dopustil zavrženíhodného jednání proti projevu poslední vůle zůstavitele.¹⁰¹

¹⁰¹ KRÁLOVÁ Jitka, *Dědická nezpůsobilost*, Ad Notam 2/2004, s. 35

Úmyslný trestní čin se váže k nebližších osobám zůstavitele, které nelze žádným způsobem rozšiřovat a rodinný stav se posuzuje k časovému okamžiku, kdy byl trestný čin spáchán. Může tedy nastat situace, kdy se bude jednat o trestný čin proti manželovi, se kterým se zůstavitelka následně rozvedla. Občanský zákoník neupravuje u dědické nezpůsobilosti, jestli byl za trestný čin pravomocně odsouzen, či bylo stíhání zastaveno nebo se na pachatele vztahovala amnestie. Zde je jediným kritériem skutečnost, že se dotčným dopustil jednání vůči zůstaviteli a tím naplnil znaky trestného činu. Naproti tomu **zavrženíhodné jednání** proti projevu poslední vůle zůstavitele nemusí naplňovat znaky trestného činu. Zákon sice neupravuje žádná podrobnější výkladová ustanovení, avšak z textu lze dovodit, že se bude jednat o zničení či zatajení závěti zůstavitele a dalšího projevu jeho poslední vůle, jako je listina o vydědění a zrušení závěti či listiny o vydědění. Za další zavrženíhodné jednání se bude považovat padělání závěti, listiny o vydědění či její pouhé uplatnění v dědickém řízení, ačkoli tomu, kdo listinu předkládá, je známo, že je padělaná. Zavrženíhodným jednáním bude i samotné ovlivňování vůle zůstavitele, které může spočívat například ve výhrůžce či ve fyzickém donucení zůstavitele, aby sepsal závěť v určitém znění nebo v zabránění zůstaviteli závěť vyhotovit.

Dědická nezpůsobilost tedy způsobuje nemožnost dědit osobám, které by dle závěti nebo zákona dědit měly. Dědická nezpůsobilost se vztahuje pouze na osoby, které se dopustily trestného činu nebo zavrženíhodného jednání. Nevztahuje se na jejich potomky a dědický podíl nezpůsobilého dědice se automaticky uvolňuje ve prospěch ostatních dědiců. Pokud by se jednalo o dědice ze závěti, připadl by jeho podíl na dědice ze zákona nebo případně náhradnímu dědici ze závěti. Ustálená soudní praxe se dědickou nezpůsobilostí příliš nezabývá. Usnesení Městského soudu v Praze upravuje ustanovení o dědici, který byl pravomocně odsouzen za úmyslný trestný čin proti zůstaviteli takto: *„...byl-li dědic zůstavitele pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin proti zůstaviteli, je soud v dědickém řízení při posuzování tohoto důvodu dědické nezpůsobilosti (§ 469 Obč.Z) vázán pravomocným rozsudkem a tato otázka nemůže být předmětem rozhodování dle §175 odst.1 či 2*

*občanského soudního řádu...“*¹⁰² Soud k nezpůsobilosti dědice nebude přihlížet a nebude řešit podmínky dědického práva a bude jednat pouze s tím, u kterého bude mít za to, že je dědicem. Usnesení Krajského soudu v Brně se zabývá rozhodnutím ve věci zavrženíhodného jednání proti projevu poslední vůle zůstavitele tak, že: *„...za zavrženíhodné jednání proti projevu poslední vůle zůstavitelovy, které by přivodilo dědickou nezpůsobilost dědice, nelze považovat, jestliže dědic v průběhu dědického řízení tvrdil, že předložená závěť zůstavitele je psaná jeho vlastní rukou, ačkoliv v navazujícím soudním rozhodnutí řízení (na základě rozhodnutí dle § 18 zák.č.95/1963 Sb, o státním notářství a o řízení před státním notářstvím.) bylo pravomocně rozhodnuto, že zůstavitel tuto závěť vlastní rukou nenapsal...“*¹⁰³

10.2. Dědická nezpůsobilost dle ukrajinského práva

Ukrajinský občanský zákoník dědickou nezpůsobilost také upravuje, avšak ustanovení o dědické nezpůsobilosti je poněkud rozšířenější a vztahuje se na každého dědice, včetně neopomenutelných dědiců a odkazovníků, v jejichž prospěch byl v závěti zanechán odkaz.

Podle O.Z.U. nedědí ty osoby, které se dopustily úmyslného trestného činu zabití nebo pokusu o zabití zůstavitele nebo kteréhokoliv z dědiců. V případě, že zůstavitel věděl o tomto úmyslném trestném činu, tento čin mu odpustil a označil dotyčnou osobu v závěti svým dědicem, pak se k tomuto dědici dědická nezpůsobilost nevztahuje.

Dědická nezpůsobilost náleží osobám, které úmyslně kladly zůstaviteli překážky k sepsání závěti, donutily jej k provedení změn v závěti za účelem získání dědického práva ve svůj prospěch nebo ve prospěch další osoby.

Podle O.Z.U. jsou dále nezpůsobilí dědit po dítěti jeho rodiče, kterým byla odebrána rodičovská práva a ke dni zahájení řízení o dědictví jím tato práva vrácena nebyla.

¹⁰² Usnesení Městského soudu v Praze, ze dne 28. 2. 2001, sp.zn. 24 Co 35/2001-80

¹⁰³ Usnesení Krajského soudu v Brně, ze dne 12. 12. 1997, sp. zn. 18 Co 60/97-77

Nezpůsobilým dědicem je též manžel v případech, kdy sňatek manželů byl neplatný nebo soud následně uznal sňatek těchto osob za neplatný.

Posledním ustanovením upravující dědickou nezpůsobilost je odstavec šest článku 1224 U.Z.O., dle kterého nemůže dědit jako dědic ze zákona ten, kdo se dle zjištění soudu vyhýbal poskytnutí pomoci zůstaviteli, jestli zůstavitel vzhledem k vysokému věku, těžké nemoci nebo tělesnému postižení byl v těžké situaci.

11. OCHRANA NEOPOMENUTELNÉHO DĚDICE DLE ČESKÉHO A UKRAJINSKÉHO PRÁVA

11.1. Neopomenutelní dědici dle českého práva

V oblasti tzv. dědiců ze zákona, tedy osob, kteří jsou seskupeni dle dědických tříd, mají určité osoby výsadní postavení. Jsou to tzv. neopomenutelní dědici, kterým zákon přiznává ochranný institut, upraven §479 Obč.z. Dle platné právní úpravy k patří pouze potomci zůstavitele, tedy nikoli manžel, registrovaný partner ani rodiče zůstavitele. Občanský zákoník nezapomíná na potomky zůstavitele, a to v tom smyslu, že je chrání i přesto, že by zůstavitel měl sepsanou závěť. Výjimka by mohla nastat jen tehdy, pokud by byl potomek vyděděn nebo byl nezpůsobilý dědit¹⁰⁴ a nebo by mohl být omezen příkazem k započtení daru dle § 484 Obč.z., které se obdarovanému dostalo již za života zůstavitele.

Tento ochranný institut je potomkům přiznáván v případech, kdy zůstavitel potomkům závětí nic neodkáže a jsou nepochybně účastníky dědického řízení do té doby, než uznají závěť za pravou a platnou.

K určení výše povinného podílu neopomenutelného dědice se má za to, co by každému z těchto dědiců připadlo při dědění ze zákona, kdyby tedy zůstavitel nepořídil platnou závěť ať už o svém zanechaném majetku nebo jeho části. Velikost podílu neopomenutelného dědice je odvozena od toho, zda potomek je zletilý nebo nezletilý. Je-li potomek nezletilý, § 479 občanského zákoník stanoví :*„...nezletilým potomkům se musí dostat aspoň tolik, kolik činí jejich dědický podíl ze zákona, a zletilým potomkům aspoň tolik, kolik činí jedna polovina jejich dědického podílu ze zákona. Pokud závěť tomu odporuje, je v této části neplatná, nedošlo-li k vydědění uvedených potomků...“*¹⁰⁵

⁹⁹ Nezpůsobilost dědit je ukotvena v §469 Obč.Z, který uvádí, že ten kdo spáchat úmyslný trestný čin proti zůstaviteli, jeho manžel, dětem nebo rodičům nebo zavrženímhodně jednal proti projevu poslední vůle je tedy nezpůsobilý dědit

¹⁰⁵ Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník

Pokud však dítě zůstavitele dědictví odmítne a do jeho dědického podílu vstoupí právem jeho dítě (vnuk ve vztahu k zůstaviteli) není podstatné, zda je zletilý či nikoliv, neboť jeho podíl se odvíjí od výše dědického podílu odmítnuvšího dědice (dítěte zůstavitele). Na zletilost či nezletilost se přihlíží v době, kdy zůstavitel zemřel, ne tedy v době, kdy byla závěť sepsána a s tím také souvisí i výše dědického podílu. Výše podílu neopomenutelného dědice se bude odvozovat dle stavu rozsahu majetku v době úmrtí zůstavitele, celkového počtu dědiců, povolanych dědit ze zákona v první dědické skupině.

11.2. Neopomenutelní dědici dle ukrajinského práva

Ukrajinský občanský zákoník výčet neopomenutelných dědiců rozšiřuje o další osoby než jsou zůstavitelovi potomci. Ochranný institut oprávněných dědicům náleží vedle nezletilých dětí zůstavitele také zletilým dětem zůstavitele, nepraceschopným dětem, nepraceschopné vdově (vdovci) zůstavitele a nepraceschopným rodičům zůstavitele. Výše povinného podílu je jedna polovina dědického podílu ze zákona, avšak tato výše může být snížena na základě rozhodnutí soudu, který vychází ze vzájemných vztahů mezi zůstavitelem a dědicem a z dalších důležitých okolností. „...Do tohoto podílu v dědictví se započítá hodnota běžného zařízení domácnosti a denní potřeby, hodnota odkazu zanechaného v závěti ve prospěch osoby, která má nárok na podíl na právech neopomenutelného dědice a hodnota věcí a majetkových práv, které přejdou na tuto osobu jako na dědice...“¹⁰⁶

¹⁰⁶ Překlad Občanského zákoníku Ukrajiny, čl.1241, odst.2

12. ZRUŠENÍ ZÁVĚTI DLE ČESKÉHO A UKRAJINSKÉHO ZÁKONA

12.1. Zrušení závěti dle českého práva

Občanský zákoník kromě sepsání závěti také upravuje i samotné zrušení závěti, které je upraveno v § 480 Obč.z. jakožto možnost kdykoli odvolat svůj projev vůle. Zrušení závěti musí splňovat určité náležitosti, bez kterých se neobejde ani její samotné sepsání.

Podle ustanovení § 480 Obč.z. se závěť zrušuje:

- a) platnou závětí pozdější, pokud vedle ní nemůže obstát,
- b) odvoláním závěti (odvolání musí mít formu, jaké je třeba k závěti)
- c) zničením listiny zůstavitelem.¹⁰⁷

Zrušení závěti lze provést pouze osobně, tedy je vyloučeno v zastoupení, a to ať už na základě plné moci nebo zákonným zástupcem a nezletilý, který dosáhl věku 15ti let, může zrušit závěť pouze formou notářského zápisu jako při sepsání závěti notářským zápisem.

12.1.1 Platné zrušení závěti

Jak jsem již uvedla, platná závěť ruší závěť předchozí, pokud vedle ní nemůže obstát. I přesto, že žádný právní předpis neupravuje počet sepsání závětí zůstavitelem, Obč.z. jasně stanoví, že v případě, když zůstavitel sepíše závěť, dle všech podmínek, je platná a dřívější závěti nemají žádný význam, pokud jsou s novou závětí v rozporu. Je tedy logické, že pokud v dřívější (tedy starší) závěti odkáže veškerý svůj majetek dědici „A“ a v druhé pozdější (tedy novější) odkáže veškerý svůj majetek dědici „B“, tak dřívější závěť nemůže obstát. Ovšem tento poměr se nebude týkat jen pro dědictví jako celek, ale i v rámci jednotlivých ustanovení, jelikož některá ustanovení dřívější závěti zůstanou v platnosti.

¹⁰⁷ MIKEŠ, Jirí., MUZIKÁŘ, Ladislav.,: *Dědictvé právo v teorii a praxi*, Praha: Leges, 2011, 112 s.

„...Např. pořídil-li zůstavitel v první závěti o svém majetku tak, že jedinou dědičkou celého majetku ustanovil svoji manželku. A v druhé závěti ustanovil bratra dědicem akcií a sestru dědičkou pozemků získaných v restituci, ruší se původní závěť jen potud, že manželka zůstavitele není dědičkou akcií, které podle druhé závěti dědí bratr, ani dědičkou pozemků, které dědí sestra, ale jinak dědí jako dědička ze závěti veškerý ostatní majetek, neboť o jiném majetku se druhá závěť nezmiňuje a ve vztahu k tomuto dalšímu majetku první závěť obstojí a zůstává v platnosti...“¹⁰⁸

Jinak tomu bude v případě, kdy v první závěti ustanoví dědicem vozu svého bratra a v druhé (nové) závěti ustanoví dědicem svého motocyklu synovce. V takovém případě nejsou po obsahové stránce ve vzájemném rozporu a každá z těchto závětí může vyvolat dědické nástupnictví k uvedeným předmětům dědictví, neboť mohou vedle sebe obstát.

12.1.2 Odvolání závěti

Odvolání závěti je bráno jako výslovný projev vůle zůstavitele zrušit závěť, a to závěť dřívější jako celek, ne tedy jeho část. Ovšem neznámá to, že byla-li závěť zrušena, nabývá platnosti závěť dřívější, tedy předchozí ani za podmínek, kdyby zůstavitel uvedl při odvolání, že potvrzuje opět platnost předchozí závěti. „...Odvolat lze tedy i závěť sepsanou v notářském zápise nebo uloženou v notářské úschově. Dojde-li k odvolání dřívější závěti zřízené formou notářského zápisu rovněž notářským zápisem, vyznačí se tato skutečnost v Centrální evidenci závětí...“¹⁰⁹. Občanský zákoník neupravuje konkrétní formu odvolání závěti (chceme-li způsob), ponechává tedy na zůstaviteli jakou formu zvolí a nemusí tedy splňovat stejnou formu jako při pořízení závěti. Odvolání může být učiněno jako samostatný právní úkon nebo může být pojato i do nové závěti či listiny o vydědění jako jejich součást. Odvolání se může vztahovat ke konkrétní závěti označené např. datem nebo paušálně na všechny závěti z dřívější doby.

¹⁰⁸ Eliáš, Karel a kol. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář*, úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. Praha: Linde, 2008, 1298 s.

¹⁰⁹ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav.: *Dědické právo v teorii a praxi*, Praha: Leges, 2011, 113 s.

12.1.3. Zničení listiny

Poslední možností, jak závěť zrušit, je **zničení listiny**, na které je sepsána poslední vůle zůstavitelem. Zákon neumožňuje zrušit závěť, která byla sepsána u notáře formou notářského zápisu, jelikož prvopis (originál) zůstává nadále u toho notáře, který závěť sepsal a nelze tento prvopis vydat. Způsob, jakým je možné závěť zničit občanský zákoník neupravuje, ale má se za to, že se bude jednat o odstranění písma na listině jako je přeškrtnutím textu ať už inkoustem či tužkou. Takovéto zásahy většinou ruší jen postiženou část textu, pokud se ovšem nedotknou podpisu nebo data. Bavorský vrchní zemský soud na základě rozsudku jasně stanovil, kdy je závěť zrušena, a to „...*přeškrtně-li zůstavitel zcela text své závěti a navíc svůj podpis, je třeba vycházet z toho, že toto pořízení odvolal. Odvolanou závěť však lze použít k výkladu pozdější, nedokončené závěti, jestliže zůstavitel tuto (nedokončenou) závěť spolu s odvolanou závětí uzavřel do obálky a takto uschoval...*“¹¹⁰. S tímto názorem Bavorského vrchního soudu se ztotožňuji, proto jsem toto rozhodnutí uvedla ve své práci.

Roztrhání, spálení či jiné úkony holografní či allografní závěti pak vedou ke zrušení celé závěti. Zmačkání holografní závěti a hození do odpadkového koše také může vyjadřovat úmysl závěť zrušit, ale tato skutečnost se bude velmi těžko dokazovat. Nastanou-li o tomto nějaké pochybnosti, má se za to, že zůstavitel jednal s úmyslem zrušit závěť. Hlavní podmínkou je zničení závěti zničením samotným zůstavitelem, jinak závěť zůstává dále v platnosti. „...*Tvrdí-li někdo opak, např. že k tomu došlo nedopatřením, náhodou nebo při nějaké nepředvídané události, musel by v tomto ohledu unést důkazní břemeno...*“¹¹¹ Vyjde-li najevo, že závěť zničil sám dědic, pak je dle § 469 Obč.z. dědicky nezpůsobilý, jelikož jednal zavrženímhodně a musí být vyloučen z dědění.

¹¹⁰ Usnesení Bavorského vrchního zemského soudu, ze dne 1. 12. 2004, sp.zn.1ZBR 93/044

¹¹¹ MIKEŠ, Jiří., MUZIKÁŘ, Ladislav.: *Dědické právo v teorii a praxi.*, Praha: Leges, 2011, 114 s.

12.2. Zrušení závěti dle ukrajinského práva

Ukrajinským občanským zákoníkem je upravena možnost zrušení či změny závěti v čl. 1254. Tento článek ve svých čtyřech odstavcích upravuje právo zůstavitele kdykoliv závěť zrušit a kdykoliv sepsat závěť novou. Sepsáním nové závěti předchozí závěť ztrácí svou platnost, tedy neobnovuje závěť dřívější, a to v plném rozsahu nebo v těch místech, kde závěť dřívější odporuje té nové. Tuto novou skutečnost musí zůstavitel provést osobně, jakožto i změnu závěti a vždy v souladu s předpisy o závěti.

13. VYDĚDĚNÍ

Vydědění je projevem zůstavitelovy vůle, kterým odnímá dědici – potomku dědické právo, které by mu jinak podle zákona náleželo. Nezbytnou obsahovou náležitostí tohoto projevu zůstavitelovy vůle je výslovné uvedení důvodu vydědění, jinak by se o vydědění nejednalo. Samotná závěť může obsahovat také i listinu o vydědění. Ustanovení § 469 Obč.z.¹¹² upravuje důvody vydědění, které tedy způsobují nemožnost dědice dědit, a to i přesto, že se jedná o jeho potomka a tedy nepominutelného dědice. Důvody pro vydědění potomka jsou takové, že potomek v rozporu s dobrými mravy neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci a ve stáří nebo v jiných závažných případech; o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako potomek projevovat měl, byl odsouzen pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku nebo trvale vede nezřízený život.

O vydědění se ve své práci zmiňuji zejména proto, že v praxi se setkávám velmi často, že pořizovatel závěti sepisuje závěť zároveň s listinou o vydědění.

V Občanském zákoníku Ukrajiny ustanovení o vydědění nenalezneme.

13.1. Neposkytnutí potřebné pomoci zůstaviteli

Neposkytnutí potřebné pomoci zůstaviteli by se mělo posuzovat s ohledem na nemohoucnost a neschopnost zůstavitele, na základě které je odkázán na někoho jiného. Jednalo by se o situaci, kdy zůstavitel v důsledku svého stavu, svým úsilím a zdroji si nemůže pomoci sám, avšak je důležité pohlížet na to také z hlediska, zda o něj bylo či nebylo postaráno jinak. Tedy, kdy vůči zůstaviteli je vykonávána potřebná pomoc prostřednictvím např. pečovatelské služby, zdravotnických zařízení či osobami sdílejícími s ním společnou domácnost. Je-li v této situaci potomek nečinný, záleží na tom, co bylo příčinou jeho nečinnosti. Zda potomek o stavu zůstavitele věděl nebo vědět mohl a zda si svou

¹¹² Zákon č. 40/1964 Sb.

případnou nevědomost způsobil sám chováním odporujícím dobrým mravům. Musí být ale mimo jakoukoli pochybnost, že vyděděnému byla v daném případě dána příležitost a vzhledem k jeho příznivějším majetkovým i jiným poměrům, také možnost zůstaviteli potřebnou pomoc bez ohrožení své existence poskytnout, a dále, že zůstavitel nabízenou pomoc neodmítl.¹¹³

13.2. Neprojevování opravdového zájmu

Neprojevování opravdového zájmu je pojem, který je v zákoně pojat velmi abstraktně a ponechává oběma stranám (zůstaviteli i soudci) jakousi libovůli. V daném případě bude velmi záležet na konkrétních skutečnostech, které budou uvedeny zůstavitelem v listině o vydědění nebo v závěti, a na důkazech těchto skutečností. Při výkladu tohoto ustanovení je důležité vycházet z toho, že zákon vyžaduje, aby potomek o zůstavitele projevovat zájem, tedy udržoval osobní nebo alespoň písemný styk potomka se zůstavitelem. Problém může nastat při výkladu osobního a písemného styku, a to hlavně proto, zda udržování osobního styku bude jedna návštěva za týden, měsíc či rok nebo návštěva v trvání desítek minut, hodin atd. U písemného styku bude-li postačovat pohlednice k Vánocům, narozeninám či se bude vyžadovat po potomkovi dopis o určité délce, počtu slov v určitých časových intervalech. Kontakt se zůstavitelem lze také bezesporu udržovat telefonicky, e-mailem, faxem i jinak s ohledem na rozvoj techniky. V tomto případě by tento titul mohl být použit například v situaci, kdy zůstavitel má z prvního manželství potomka, avšak ten o svého rodiče nejeví žádný zájem, a to i přes snahu zůstavitele. Zůstavitel tohoto potomka vydědí, aby nemohl dědit, přestože by jinak ze zákona jako neopomenutelný dědic toto právo měl.

13.3. Odsouzení za úmyslný trestný čin

Byl-li potomek zůstavitele **odsouzen za úmyslný trestný čin**, k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku, může zůstavitel

¹¹³ Ad Notam 5/1999, s. 95

tohoto potomka vydědit. Zákon zde tedy jasně stanoví, kdy lze tohoto potomka vydědit a kdy ne. Pokud by v důsledku mimořádných opravných prostředků vyšlo najevo, že trestný čin nespáchal a důvod k jeho vydědění vlastně dán nebyl, mohl by potomek uplatnit svá práva v soudním řízení dle ustanovení o ochraně oprávněného dědice dle § 485 Obč.z.

13.4. Nezřízený život

Nezřízený život jako důvod vydědění je zákonem sice formulován jasně, avšak s jistou mírou obecnosti a určitou nejasností, a to zejména proto, že každý si pod tímto termínem může představit něco jiného, respektive si může vykládat nezřízený život každý člověk dle svého subjektivního názoru. Ovšem tomu tak v právu být nemůže, proto se uplatňuje kritérium dobrých mravů a obecné morálky. Přes nesporné interpretační potíže lze dosáhnout shody aplikace tohoto ustanovení především pomocí ustálené judikatury a jejího výkladu.

Pojmem „nezřízený život“ ve smyslu důvodu vydědění lze označit takové chování, které viditelně vybočuje z obecné představy o chování v souladu s dobrými mravy. O trvalé vedení nezřízeného života se bude jednat tehdy, kdy chování vyděděného potomka bude vykazovat známky souvislosti (nebude se tedy jednat o ojedinělost, nahodilost) a také dlouhodobosti, kdy již z pravidla nebude možné očekávat od vyděděného, že se vrátí k běžnému způsobu života, který je vnímán velkou částí společnosti. „...*Vedením nezřízeného života je proto na místě rozumět - v souladu s právní teorií - zejména závislost na alkoholu, drogách nebo hazardních hrách, zanedbání povinné výživy, zadlužování bez zjevné možnosti splácet dluhy, opatřování prostředků k životu nekalým způsobem, trvalé vyhýbání se práci či promrhání rodinného majetku atp....*“¹¹⁴ Zůstavitel může dle rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.1. 2006 vyjádřit v listině o vydědění svého potomka svou vůli, která stanoví důsledky vydědění i na potomky vyděděného. V tomto případě nezáleží na tom, zda by i proti nim bylo možné uplatnit některý z důvodů vydědění.¹¹⁵

¹¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 24. 11. 2011, sp. zn. 21 Cdo 190/2010

¹¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 18. 1. 2006, sp. zn. 30 Cdo 1798/2005

14. ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo rozebrat právní úpravu dědění ze závěti dle českého a ukrajinského práva. Nicméně postihnout podrobně celou problematiku, navíc v jejím historickém vývoji, by znamenalo sepsat práci daleko ve větším rozsahu. Snažila jsem se proto co nejlépe vystihnout tento institut jak v jednotlivých historických obdobích, tak obzvláště v podrobnějším výkladu platného občanského zákoníku i platného občanského zákoníku Ukrajiny.

Při zpracování této práce jsem vycházela z platných zákonů, dostupné literatury, judikatury, dědických spisů a z reálné praxe.

V úvodu jsem se snažila seznámit čtenáře s problematikou dědění ze závěti, jakožto jednoho ze dvou dědických titulů, dle nichž lze dle platné úpravy dědického práva v ČR dědit a porovnat ho s úpravou dle ukrajinského práva. Je možné shrnout, že závěť je jednostranný, kdykoliv odvolatelný či změnitelný projev vůle zůstavitele, jež má ryze osobní povahu. V současné době je možné závěť pořídit platně jak na našem území, tak na Ukrajině. Pro platnost závěti je vyžadováno splnění řady podmínek, které jsou vytyčeny v občanském zákoníku. Co se týká formy závěti, je povolena holografní závěť (vlastnoruční), allografní (sepsána jinak, než vlastní rukou) a závěť pořízená notářským zápisem.

Druhá kapitola je určena obecnému výkladu dědického práva. Tato kapitola obsahuje přehled vývoje dědického práva jak na území českém, tak na území Ukrajiny, jakož i výklad základních pojmů a zásad ovládajících dědické právo, bez nichž zpracované téma nelze dost dobře pochopit.

Zvláštní pozornost věnuji právnímu důvodu dědění v kapitole třetí. Platná česká i ukrajinská právní úprava zná dva dědické tituly, kterými jsou závěť a dědění ze zákona. I když oba (český i ukrajinský) občanské zákoníky nejprve ve svém systematickém uspořádání pojednávají o dědění ze zákona, nebylo by správné se domnívat, že dědění ze zákona má přednost před děděním ze závěti. Ustanovení o dědění ze zákona se použijí právě jen tehdy, není-li zde závěť zanechaná zůstavitelem či zanechaná závěť je pro absenci podstatných náležitostí neplatná. Myslím

si, že závěť by měla být vždy upřednostňována před děděním ze zákona zejména proto, že zůstavitel za svého života měl určitou představu jak má být po jeho smrti naloženo s jeho majetkem.

V mé práci je rozebrána závěť dle českého a ukrajinského práva včetně závěti manželů, kterou náš stávající občanský zákoník nepovoluje na rozdíl od občanského zákoníku Ukrajiny. Dědickou smlouvu jsem zařadila jako jednu z podkapitol kapitoly čtvrté z toho důvodu, že tento institut bude upraven v následujícím občanském zákoníku a také proto, že Občanský zákoník Ukrajiny tento institut již obsahuje.

Kapitola pátá, nazvaná „Náležitosti projevu vůle“, se nezaobírá pouze osobou pořizovatele závěti v ČR a na Ukrajině, ale také problematikou projevu vůle pořizovatele závěti.

V kapitole šesté se zabývám obsahovými náležitostmi závěti. Jejich význam spočívá v obsahových náležitostech, ustanovení dědice, předmětu a podílu v závěti. Důležité je především podotknout, že mezi obsahové náležitosti řadíme i datum, podpis, připojení podmínek, času či příkazu k závěti a nepochybně právo pořizovatele závěti na odkaz. V této kapitole jsem se také snažila porovnat českou úpravu s ukrajinskou.

Formou závěti dle českého a ukrajinského právního řádu se zabývám v kapitole sedmé.

Úschově závěti u notáře v ČR a na Ukrajině („tajná závěť“) jsem věnovala kapitolu osmou se zaměřením na to, že umožňuje zůstaviteli svobodné rozhodnutí co se svou závětí po sepsání učiní.

Existence Centrální evidence závětí dle českého a ukrajinského práva je dle mého názoru důležitou částí mé práce, které se věnuji v deváté kapitole. V ČR a na Ukrajině se k této evidenci přistupuje rozdílným způsobem, neveřejný seznam v elektronické podobě je v České republice veden, provozován a spravován Notářskou komorou České republiky na rozdíl od Ukrajiny, kde tuto funkci zabezpečuje Ministerstvo spravedlnosti. Domnívám se, že tato neveřejně vedená evidence bezpečně chrání zůstavitele, větší význam a efekt by získal umožněním přístupu všem notářům Evropské Unie a členům Úmluvy (viz shora) .

Dědická nezpůsobilost je upravena v kapitole desáté, porovnává české a ukrajinské právo, kdy se potencionální dědic dopustil tak závažného jednání, že ho to bez vůle zůstavitele vylučuje z dědického

nástupnictví a tím tedy možnosti dědit. Výčet v občanském zákoníku Ukrajiny je v porovnání širší a vztahuje se na každého dědice i odkazovníky.

Kapitola jedenáctá se týká ochrany neopomenutelného dědice v českém a ukrajinském právu. Definuji zde pojem neopomenutelného dědice a způsob, jak je ošetřena výše podílů pro zletilé a nezletilé potomky.

Předposlední kapitola obsahuje způsoby možného zrušení závěti dle porovnávaných právních řádů.

V poslední kapitole se zaměřuji na možné způsoby vydědění potomka.

V dnešní době se naše občanskoprávní úprava nachází na prahu mnoha změn, které budou vyvolány vydáním nového občanského zákoníku. Dědické právo a oblast závěti a zákonné posloupnosti budou dotčeny také.

Příprava nové právní normy vyvrcholila rokem 2011, který byl poměrně zlomový v tom ohledu, že byl návrh předložen Legislativní radě vlády, schválen vládou České republiky a v červnu 2011 byl návrh schválen Poslaneckou sněmovnou v 1.čtení. Dne 25.1. 2012 byl návrh schválen horní komorou parlamentu a posledním krokem bylo už jen podpis návrhu samotným prezidentem republiky, které se tak stalo 20. února 2012.

Myslím si, že návrh nového občanského zákoníku v konečném důsledku vychází z historických tradic i osvědčených požadavků, avšak současně reaguje na změnu ve společenských poměrech, které se snaží zachytit v rámci jednotlivých vývojových stádiích a tím vytvořit ucelený celek. Současně klade důraz na ochranu zájmů rodiny v dědickém právu jak v oblasti závětí a nově nalezeném institutu dědické smlouvy. V oblasti testamentární posloupnosti zavádí nově šest dědických tříd.

Nedomnívám se, že nový občanský zákoník je pro nás jakousi stoprocentní výhrou a lékem, právní praxe ukáže, zda jsou některé instituty aplikovatelné. Příkladem by mohla být závěť s podmínkou, ve

které zůstavitel stanoví, že veškerý svůj majetek odkazuje svému jedinému synovi za podmínky vystudování Právnické fakulty v Praze. Notář v tomto směru bude mít asi problém, jak dál postupovat. Kdo bude oprávněn dohlížet, jestli syn školu opravdu dostudoval a pokud vystudoval jinou právnickou fakultu, bude mít i tehdy nárok na dědictví? A kdo bude způsobilý se starat o majetek, který zůstavitel odkázal synovi v době před naplněním podmínky?

Ukrajinský O.Z.U. má oproti našemu stávajícímu občanskému zákoníku již tyto změny za sebou. V současném platném zákoníku nalezneme jak institut dědické smlouvy, odkazu, závěti manželské (který nový občanský zákoník ČR nebude obsahovat), tak i závěť s podmínkou. Ukrajina získala nezávislost v roce 1991 a jednou z jejích hlavních priorit bylo vytvořit moderní a stabilní právní systém. Historicky měla Ukrajina zavedený právní systém založený na právu kontinentálním, ovlivněn francouzským občanským zákoníkem a římským právem. Avšak současný právní systém občanského práva na Ukrajině, jehož občanský zákoník byl schválen v roce 2004, byl silně ovlivněn německým Bürgerliches Gesetzbuch. Přes jeho dílčí nedostatky a komplikace představuje právní základ pro občanskou společnost a pro ochranu oprávněných zájmů stran, které se na ní podílejí.

V mé práci jsem psala o dědické nezpůsobilosti dle ukrajinského práva, jejíž pojetí se mi velice líbí. Oceňuji tuto právní úpravu protože lze tuto nezpůsobilost vztáhnout na všechny dědice, včetně neopomenutelných dědiců a odkazovníků, v jejichž prospěch byl v závěti zanechán odkaz. A dále zbavuje dědictví toho, kdo se dle zjištění soudu vyhýbal poskytnutí pomoci zůstaviteli, jestliže zůstavitel vzhledem k vysokému věku, těžké nemoci nebo tělesnému postižení byl v těžké situaci. Řekla bych, že O.Z.U. chrání zůstavitele v těžkých situacích bez ohledu na potřebu vydědit případného dědice a myslím si, že toto ustanovení je velmi zajímavé.

Na závěr své diplomové práce doporučuji, aby český Obč.z. přijal ustanovení článku 1235 O.Z.U., které všem dědicům ukládá za povinnost

se o povinný podíl přihlásit ve lhůtě šesti měsíců od úmrtí zůstavitele u příslušného notáře nebo místně příslušného okresního soudu. Protože si myslím, že by mělo být na vůli dědiců se o dědictví po zůstaviteli přihlásit.

„Nikdy si nenamlouvejte, že někoho dobře znáte, pokud jste se s ním nedělili o dědictví.“

Johann Kaspar Lavater (1741-1801)

RESUMÉ

The aim of my thesis was to analyze the legislation of inheritance according to the will of the Czech and Ukrainian law. However, to capture details of the subject matter, and its history, it would be necessary to write a thesis of a significantly larger extent. Nonetheless, I have tried in my thesis to compare legal institution both particular historical periods as well as its detailed interpretation as applicable in the Czech Civil Code, and the current Ukrainian Civil Code. In the opening part of my thesis, I have tried to present the reader with the fact that I will try to elaborate the issue of testamentary succession, as one of the two titles of inheritance, according to which adjustments may be valid as stipulated in the law of succession in inheritance in the Czech Republic and compare it with the application abroad, in my case in Ukraine. Regarding the inheritance of a will it can be summarized that it is a one-sided, at any time revocable or alterable expression of the will the testator, which is a purely of a personal nature. Currently, just a written will is available regarded as valid in both our country and the Ukraine and its validity is pre-conditioned by a number of conditions which are set out in the Civil Code. Regarding the form of wills, the holografy will (handwritten), the allografy one (written differently than by one s own hands, e.g. by means of a PC or typewriter) and wills made by notarial deed are acceptable. The Ukrainian law as opposed to the current Civil Code defines the Institute of succession agreements, as well as the reference, the marriage will (the new Civil Code will not contain this one in the Czech Republic) and a will with a condition. The country gained independence in 1991 and its main priority was to create a modern and stable legal system; although Ukraine has undergone many changes, a reform is still underway in the society as well as in the Civil Code which is being constantly revised. Historically, Ukraine had established a legal system based on the continental law, influenced by the French Civil Code and Roman law. However, the current legal system of civil law in Ukraine, the Civil Code approved in 2004, had been strongly influenced by German Bürgerliches Gesetzbuch and despite its flaws and complications; it creates a legal basis for business and for protection of the legitimate interests of parties involved in it.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

A. Knižní publikace

- NUHLÍČEK, Josef, HLAVÁČEK, Ivan, MARKOVÁ, Markéta. Veřejní notáři v českých městech, zvláště v městech pražských až do husitské revoluce. Vyd. 1. Praha: Notářská komora České republiky, 2011. ISBN 978-80-87271-41-4.
- MAYR, Robert. Soustava občanského práva. Kniha pátá: Právo dědické, Brno: Barvič & Novotný, 1927, C32573/V
- ROUČEK, František, ed. a SEDLÁČEK, Jaromír, ed. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl. 1., §§ 1342-1502. Praha: V. Linhart 1936. Komentáře velkých zákonů Československých; sv. 1. ISBN 80-85963-61-2
- HOLUB, Rudolf a kol. Komentář k občanskému zákoníku: Právo dědické. 1. vyd. Praha: Orbis, 1957. Zákony.
- VESELÝ, Vilém, ed., KAVALÍR, Jiří, ed. a PIVOŇKOVÁ, Marie, ed. Obecný zákoník občanský a souvislé zákony: (podle stavu ke dni 1. února 1947). Vydání první. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1947. Právnícká knihovna; Sv. 61.
- BEDNÁŘ, Václav. Testamentární dědická posloupnost. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-292-9.
- BÍLEK, Petr et al. Notářský řád a řízení o dědictví: komentář. 3., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. xxiv. Beckova edice Komentované zákony. ISBN 80-7179-865-7.
- BÍLEK, Petr et al. Notářský řád a řízení o dědictví: komentář. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. xxix, Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-181-9.
- MIKEŠ, Jiří. Dědictví a právo: právní poradce pro každého. Praha: Informatorium, 1993. ISBN 80-85427-10-9.
- MIKEŠ, Jiří a MUZIKÁŘ, Ladislav. Dědické právo: praktická příručka: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního. 2. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-552-4.

- KRČMÁŘ, Jan. Právo občanské: právo dědické. 5. Praha: Všehrd, 1928. Publikací,Všehrdu; Sv. 22.,
- FIALA, Roman, ed. Přehled judikatury ve věcech dědických. Praha: ASPI, 2006. Přehledy judikatury. ISBN 80-7357-182-X.
- MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ,Ladislav. Dědické právo v teorii a praxi, Praha: Leges, 2011, ISBN: 978-80-87212-79-0
- HENDRYCH, Dušan et al. Právní slovník. 2. rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. xx, Beckovy odborné slovníky. ISBN 80-7179-740-5.
- Švestka, Jiří et al. Občanský zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. 2 sv. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-108-6.
- Eliáš, Karel a kol. Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. Praha: Linde, 2008. 2 sv. Zákony - komentáře. ISBN 978-80-7201-687-7.

B. SEZNAM POUŽITÉ JUDIKATURY

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 21.7.1977, sp.zn.4Cz 27/77
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 7.3.2002, sp.zn.21Cdo 530/2001
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 4. května 2004, sp.zn.30 Cdo 164/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2005, sp.zn.30Cdo 2567/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 27.4.2005, sp.zn.30Cdo 1190/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 18. 1. 2006, sp.zn.30Cdo 1798/2005
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 20. 3. 2008, sp.zn.21Cdo 2968/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 24. 11. 2011, sp.zn.21 Cdo 190/2010

- Rozsudek Městského soudu v Praze, ze dne 26. 11. 1986, sp.zn.11 Co 448/86
- Rozhodnutí Krajského soudu v Brně, sp.zn. 18 Co 218/1993
- Usnesení Bavorského vrchního zemského soudu, ze dne 1. 12. 2004, sp.zn.1ZBR 93/044
- Usnesení Nejvyššího soudu, ze 17. 11. 1998, sp.zn. 21 Cdo 586/98
- Usnesení Nejvyššího soudu v Praze, ze dne 20. 11. 2009, sp.zn.21 Cdo 1986/2009
- Usnesení Krajského soudu v Brně, ze dne 12. 12. 1997, sp.zn.18 Co 60/97-77
- Usnesení Krajského soudu v Brně, ze dne 6.8.1999, sp.zn.18 Co 397/98
- Usnesení Městského soudu v Praze, ze dne 28. 2. 2001, sp.zn.24 Co 35/2001-80
- Usnesení Městského soudu v Praze, ze dne 28. 2. 2001, sp.zn.24 Co 51/2001-133
- Usnesení Městského soudu v Praze, ze dne 30. 12. 2002, sp.zn 24 Co 297/2002-127
- Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu R 51/84
- Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, ze dne 19.12.2001, sp.zn. 30 Cdo 1975/2001

C. SEZNAM POUŽITÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

- Zákon č.946/1811 Sb.z.s., Obecný zákoník občanský ze dne 1.6. 1811 ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1.1.1925
- Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník ze dne 25. října 1950 ve znění předpisů jen měnících a doplňujících
- Zákon č. 52/1954 Sb., kterým se rozšiřuje působnost státního notářství ze dne 30.11.1954
- Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník ze dne 26. února 1964 ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 358/1992 Sb. O notářích a jejich činnosti (notářský řád)

- Občanský zákoník Ukrajiny

D. SEZNAM ČASOPISECKÝCH ČLÁNKŮ

- Ad Notam 1/1997, ISSN 1211- 0558
- Ad Notam 5/1999,
- Ad Notam 2/2004, ISSN 1211-0558
- Ad Notam 4/2009, ISSN 1211-0558
- Ad Notam 5/2011, ISSN 1211-0558
- Časopis právník 10/ 2005
- Právní rozhledy 20/2011
- Právní fórum 3/2006

E. ZAHRANIČNÍ LITERATURA

- Překlad občanského zákoníku Ukrajiny
- Usnesení Nejvyššího soudu Ukrajiny, ze dne 30.05.2008, sp.zn. № 7 V soudní praxi v případech o dědictví
- Usnesení Ministerstva spravedlnosti Ukrajiny, ze dne 11.07.2011, sp.zn. № 831/19
- Usnesení Ministerstvem spravedlnosti Ukrajiny, dne 07.07.2011, sp.zn. № 1810/5, registrována u Ministerstva spravedlnosti Ukrajiny, ze dne 11.07.2011, sp.zn. № 831/19569.
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti Ukrajiny, ze dne 07.04.2005, sp.zn. № 33/5
- Mezinárodní smlouva mezi Českou republikou a Ukrajinou v občanských věcech

F. SEZNAM INTERNETOVÝCH ZRDOJŮ

- <http://obcanskyzakonik.justice.cz>
- <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/dedicke-pravo/konkretni-zmeny.html#6>
- [http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Obcansky zakonik 2011 PS.pdf](http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Obcansky_zakonik_2011_PS.pdf)
- <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymcestorage/files/Navrh>

obcanskeho zakoniku_ver_2010.pdf

- http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymcestorage/files/2011/navrh_zakona_s_obsahem_04052011_final.pdf
- http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011_DZ.pdf
- http://www.nkcr.cz/doc/main/Predpis_o_CEZ.pdf
- http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Schelle_Karel_28437129.pdf
- <http://www.palata.notariat.org.ua/>